Бүгү чүрттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 247 (9929) | 1975 чылдың октябрь 21, вторник | 1925 чылда үдезялеттингеН | Өртөө 2 көп.

Франциянның Президентизи чаныпкан

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың чалазы-биле Совет Эвилелиге албанның аян-чоруун кылып чораан Франция Республиканың Президентизи Валери Жискар д'Эстэн октябрь 18-те Москвадан төрээн чүртүнче чаныпкан.

Францияның болгаш ССРЭ-ниң күрүне туктары-биле шиметтингеН аэродромга В. Жискар д'Эстэнни СЭКП ТК-ның Чингиле секретары Л. И. Брежнев, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко, албанның өске-даа кижилери үдээннер.

Кремльде резиденциязындан аэродромче орукка хайысылалдың кудумчуларынга болгаш шөлдерингe Францияның Президентизи В. Жискар д'Эстэнге болгаш совет удуртукчуларга москваачылар изиг байыр чедиргеннер.

Ужудар шөлге чепсектиг күштерниң үш хевириниң — чадаг шериглериниң, ужудукчуларның, далайжыларның хүндүлүг таңнылын чыскаапкан турган. Хүндүлүг таңнылдың начаанны В. Жискар д'Эстэнге рапорт берген. Франция Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң гимнерин күүсеткен.

Л. И. Брежнев болгаш Валери Жискар д'Эстэн хүндүлүг таңнылдың чыскаалын эргэннер. Аэродромга турган ажылчы чонның төлөөлекчилери Л. И. Брежневке болгаш В. Жискар д'Эстэнге байыр чедиргеннер. Франция Республиканың баштынымга, француз өске-даа аалчыларга чечектер тудуспан.

Самолёттуң чадазының чанынга эштер Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорный, А. Н. Косыгин В. Жискар д'Эстэн-биле болгаш ооң кадайы-биле Президентини үдеп чоруур француз күрүне ажылдакчылары-биле байырлашканнар.

Үдээшкиннің байырлалдыг өзулалы хүндүлүг таңнылдың эртери-биле доозулган.

Бедик аалчы-биле кады төрээн чүртүнче Францияның Даштыкы херектер министри Жан Сованьярт, Экономиканың болгаш саң-хөөнүн министри Жан-Пьер Фуркад, үлетпүрүңүң болгаш эртем шинчилеллериниң министри Мишель д'Ориано, албанның өске-даа кижилери чоруп-каннар.

(СЭТА).

СЭКП-НИҢ XXV СЪЕЗДИЗИНГЕ УТКУШТУР!

КЫШТАГЛААШКЫН

Комиссия хүлээп ап эгелээн

Кыштаглаашкынга белеткел бо чылын Бай-Тайга районнуң ажыл-агыйларында эрткен чылдыындан организастыг чоруп турар. Ниитизи-биле районга 7492 баш мыйыстыг бода малды, 97235 баш хой, ошкүнү, 1365 чылгы малды кыштадыры көрдүнген. Мыйыстыг бода малга 34 кыштаг херек. Ам ооң 28-зи бүрүн белеп болган. Хой, ошкүге 284 кыштаг негеттинер, 246 кыштагны септеп белеткээн. Шээр малдың баш саны өскен болганда, 18 чаа кыштагны пемей тудары херек апарган. «Кара-Хөлде» 4, «Тээли» болгаш «Мурнакчыда» 2-2 чаа кыштагны бүрүү-биле тудуп доосхан. «Бай-Тал» совхоз чаа он кыштаггын үүгле ийини белеп болдурган. Сес кыштагда кажаалардың ханазы туттунган, а кырын дуглаар дилген материалдар чок. Ынчалзажок оку дүрген доозары-биле болдунар хемчегленри ап турар.

Малдың кажаа-хораззын, малчыннарның чүрттелга бажыңнарын тударын, сепгээрин «Тээли» совхозта организастыг чорудун турар. Ында мыйыстыг бода малдың 8 кыштааның 7-зи, хой, ошкүүнүң 90 кыштааның 82-зи белеп кылдыр септеттинген. Ол ажыл-агыйның Ээр-Хавак сүт-барган фермазы кыштаглаашкынга бүрүн белеп. Бо талазы-биле организас чок, олутпай чорук «Мурнакчы» колхозта бар болуп турар. Ында хойнуң 10, бода малдың 2 кыштаа малчыннар чүрттаар 12 бажың амдаа септеттинмээн. Кышталарда кызыл-булуңнар, чүнар бажыңнар белен эвес. Ол ышкаш «Бай-Тал» совхозта 3200 баш малдың кыштаар кажаазы ам-даа чок. Үүге дээрге 8 кажааның кырын дуглаар материал чогу-биле тудулукчу соксаан дээрзин үстүнде айыткан болгай мен.

Ниитиниң малынга быжыг чем-суурун тургузар дээш күженнишкиннинг демиселди районнуң ажыл-ишчилери амга чедир үргүлчүлеп келген. Ооң түүнелинде 5580 тонна сиген, 1125 тонна силос, 384 тонна будук-бүрү белеткеттинген, 802 тонна концентратты урган. Ажыл-агыйлар белеткеттинген чемни кыштагларга өөртүп чедиреринче ам улуг кичээнгейни салып турар. Бо хүннерге чедир «Тээли» совхоз 1200 тонна бодүүн чемцерни кышталарда өөртүп чедиргеш, кажаалаан. Ооң артканын шуптузун тырып боодалдаш, чаңгыс черде бөлгеш, тускай таңнылды тургускан «Бай-Тал» 1160 тонна, «Мурнакчы»—740 тонна, «Кара-Хөл»—640 тонна бодүүн чемнерни кыштагларда чедиргеН.

Эрткен чылдарның практиказындан алырга, малды кыжын суг-биле хандырары берге айтырыг болуп турар. Бо талазы-биле байдал бисте эки эвес. Районда бар 23 водовозтуң үүгле 8-зи белен, 15-жи чүүк өөртүр кылдыр эде дерээн. «Бай-Талда» 6 водовозтуң 2-зи, «Мурнакчыда» 7-ниң ийизи белен. Ажыл-агыйлар бүүү водовозтарны суг өөртүр кылдыр катап белеткээри эргежок чугула. Ооң аңгыда трактор-биле суг өөртүп дажыглаар 9 улуг савалар бар. Ажыл-агыйларда мал суггарар 12 кудук бар, оларның 9-зу ажылдан турар. «Мурнакчыда» 2 кудукка, «Бай-Талда» бир кудукка капитал септелге негеттинип турар. Оларны ажыл-агыйлар боттары кылыры берге болган. Бо үш кудук эрткен кыжын база ажыглаттынмаан. Ук кудуктарны республиканың Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозу кылыр ужурлуг. Бо дугайында айтырыгны районнуң удуртур органнары ол министерствога каш удаа тургускан. Ынчалаадаа айтырыг шинтпирлеттинмейн турун берген. Моңу хамаарышкан черлер, ылаңгыя Кодээ ажыл-агый министерствозу өөренип көөрү негеттинип турар.

Белеткеттинген бүүү бодүүн чемнерни малга болбаазырадып, хайындыргаш бээри онза үүгула. Ындыг болган төлөөде, бодүүн чемнерни термохимиктиг болбаазырадыр установкаларны кылыр херек. Бо чылын районнуң ажыл-агыйларынга ындыг установкаларны алдыны тургузары баш удур көрдүнген болгаш оларны кылыры «Тыва даг-дүгү» комбинаттың төп септелге мастерскаязынга, Ак-Довурактың ийини АТБ-зинге ТЭЦ-ке даандырган. Бо организациялар сиу ам-даа кылбайн турары эдеп. Кыш дораан келир, малды азыраар апаар болгай. Чем болбаазырадыр ындыг установкаларны тургузарын дораан дооскан турар ужурлуг.

Ам тус-тус ажыл-агыйларның кыштаглаарының, фермаларының кышка белеткелин районда тургускан тускай комиссия хынап көрүп, белеңин хүлээп ап эгелээн. Ол комиссияның кежигүннери ам «Кара-Хөл» совхозта хынада кылып чеде берген. Ооң соонда дараазында ажыл-агыйларга баар.

П. СААЯ.

Бай-Тайга райкүүскомнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң кол зоотехниги.

АК-ДОВУРАК: бо хүннерде

Ак-Довурак, Кара-Даш деп адагылаар, Эдегейниң делгемнери, Хемчик хемниң даглары-даа дижир, чараш чурумалдыг ажылчы чоннуң сайзыралдыг оран-чурту болу берген. Ак-Довурак хоорайга, ылаңгыя ооң улуг тудуунга чораан, күш-ажылдың бөгүнгү мурнакчыларынга, беш чыллың шалыпчыларынга ужураштым. «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ийини эзлчээнин тудуун шыпаала бүүү чүрт тудуп турар дизе чазыг чок. Бүүү-эвилелдиң бо улуг тудуун дүрген ажылдага киирер дээш чүрттүң улуг хоорайлары Новосибирскиден, Красноярскиден ажылчыннар, специалистер келген. Тывазың хоорайлар, суурларындан келгеннерни кижи бо дораан адап, санап-даа четпес. Ынчалза-даа маңаа ам-даа ажылчын күш негеттинип турар.

Хову-Аксы суурдан мурнакчы тудугжу Иннокендий Карповтуң бригадазы бүрүү-биле чедип келген болду. Ооң тудугжулары демир-бетон-даа, ыяш-даа тудуг кылырынга, чаанырынга-даа беднк мергежилдиглер. Бо ажылчыннар чер казып, электри кабельдерни салырынга дораан-на мактады бергеннер. Оларның ажылга ынаан, быжыг сагылга-чурумнуун тудугнуң удуртукчулары эскерип каапкан.

Тывада улуг үлетпүр бүдүүргезин болу бээр ийига эзлчегниң тудуунга Карпов бригадазында 16 кижи сентябрь төнчүзүнде чедип келгеннер. Олар бо айда тудугнуң чеди дугаарлыг галереязында электри дамчыдынын салып, эңгаа кинти тудуг-монтаж ажылдарын күүседиринче шалыпкын киргеннер. Карповтуң өөрүүде Анатолий Потылицын, Оюн Доржу, Хертек Бады-Мөдге болгаш өске-даа ажылчыннар мында келгеш, беднк күш-ажылчы көргүзүүлерни чедип ап турарлар.

Ак-Довуракты бо тудуулда чоокку эрткен хүннерде элээн каш районнардан болгаш Кызыл хоорайдан маңаа ажылдаар дээш бүдүн-бүдүн бригадалар келген. Чижээ, Тывазың эртем-шинчилел институдунуң эртем ажылдакчыларындан Ондар Дарыма, Борис Тадаринцев, Сержи Монгуш, Зоя Анайбан болгаш өске-даа ажылдакчылар чедип кээп, хол корпуста Женя Куловтуң бригадазында тудуг ажылдарын кылчын турарлар. Кызылдан келген тудугжу бригадаларга Мамед Сагаан-оолдуң бригадазы хамааржыр. Олар тудугнуң эң-ее беднк каъдында чымчак шыныглар кылып турарлар. Черже дүжүп, артык үе-шак чарыгдавайн, ол-ла черинге чемнерни алгаш, ажылды дүрген болгаш шыңарлыг кылдыр доозар дээш кызыдып тур бис деп, эш Сагаан-оол тудугнуң эң-ее үстүү каъдынга чорумда чугаалады. Ол бригаданың бир ажылчыны-ла шалыпчы ажылдаан. 18—20 чедир акшаны ажылдап ап турарын тудуг участогунда эш Сасин дыңнаткан чүве. Оларның мастери эш Иван Барахшин тудугжу оолдарны база мактаан барды. Олар эң-не бүдүүкчүлүг ажылдааны дээш неделяның пятница, суббота хүннеринде акша шаңналын база ап турар болдулар. Социалистиг чарыгты түүнеп турары, мактелды берип турары ол оолдарны улам күженишкиниг ажылдаарынче, хайыдаа хүнде мурнуку одурупта турарынче сорук киирип турар. Бо аныяктарның аразында Борис Күдер, Владимир Шаалык, Валерий Сат болгаш өске-даа ажылчыннар мурнакчы. Ол бригада бо хүннерге чедир чеди муң дөрбелчин метр черни дуглап чылыглааннар.

Маңаа келгеш үе-шак-даа барымдаалавайн тудуг-монтаж ажылдарын беднк темпилиг чорудуп турарларга Кызылдың чер ажылдары кылыр тудуг эргелелиниң күш-ажылдың болгаш даймнның хоочуну Иван Федорович Кузнецовка удуртқан бригадазы хамааржыр. Олар белеп продукция складында тудуг кылып турарлар. Ында тепкиш хаңазының таваан кылып, арматураларны туругзуп, дуцзаалааннар.

ЧУРУКТА: Ак-Довуракта ийиги эзлчег тудуунда шалыпкын ажылдап турар Валентина Абдриманың эзлээнин мурнакчы ажылчын аныяктары Маша Хомушку, Зоя Сарыглар, Зоя Амыда.

О. ОХЕМЧИКТИҢ сөзү, фотозу.

ҮЕНИ ҮНЕЛЭЭР

Бистиң бригадавыс Ак-Довурак хоорайның улуг тудугларын ажыглалга киирерінге күш-ажылчы үлүүн чылдан чылче киирип келген. Постоянный суурнуң чүрттелга бажыңнарының хой кезиин ажыглалга киириштивис. Комбинаттың ийи дугаар эзлчээниң тудуунга ажылдаарын улуг өөрүшкү-биле уткуп хүлээп алдывыс. Эвилел ужурдузалыг тудугнуң ийиги эзлчээн кымчыры аныяктар бистерге аас-кежин-дир деп саналар бис. Бистиң кыстарывыстың он ийизи эрткен неделяда кургаг руда складында ажылдай берген. Мен база оларның-биле кады мында келдим. Тудугнуң бо кезээнде кылыр ажыл-ла хой болду. Штабельдер адаанда галереяны штукатурлап тур бис. Мында бар четпестерни ыытавас аргавыс чогулу. Бо галереяның чамдык черлеринде агып кирип келген сугну сүзүп, малгаштаашкынар кылып тур бис. Ол сугларны сүзерге чода ортузу чедип турар. Ол хөөлбектер улгатса-улгатса, хөл ышкаш апарды-ла.

Бистиң шеверлекчилеривис маңаа бир дугаарында октябрь 14-те келгенде № 14 тудуг эргелелиниң механиги И. Прохоров ол сугларны үндүр сордурар хемчегленни алды. Ону чоокка төккен ужурунда сайдаш аразы дамчып, катап агып кирип келген.

Дараазында бир хүнде дээре байдалдыг өскерлиишкиннер көрбедивис. Сугну, хөлденген хөөлбектерни сүзүп, уруглар кызып ажылдап турдулар. Ынчан чугай хоюду дажыглаар машинаны ийи шак ажыр маңаан бис. Ол аразында демги сугларны дүрген үндүр сордуруп каштарының хемчеглерин тудуг участогунуң удуртукчулары бодаваан-даа. Кол механик килдизиниң талазындан чугаалап турарын өзугаар алырга, ол сугну складтың девискээринден ырадыр сордуруп шыдавас, ооң ужурунда суг катап агып кирердир.

Бистиң шеверлекчилеривистиң суг сүзүп ажылдап турары механик эш Прохоровту ам-даа дүвүретпейн турар. Тудуг кылырынга хереглээр хоюдугну эккеп базының чагыын баш бурунгаар кылып каар-дыр бис. Ону база эккелбээн боор-дур. Ындыг чорук база шалыпкын ажылдаарынга бергелерни тургузуп турду. Ону алырынче сагыш салыр дээш, дөө кайы оранчокта хоюдут белдиринче маңнаар азы ынаар боостаа дунгужеге чедир телефоннаар ужурга таваржыр-дыр бис. Шак ындыг четпестерни дүрген хереке ап, чайлатпааже хоржок болду-ла.

З. САЛЧАК,
бригадир.

МЕХАНИЗАСТААР

Кызылдың 48 дугаарлыг тудуг эргелелиниң Н. Суворова-га удуртқан шеверлекчилер бригадазы бо чылдың чазынында Ак-Довуракта бир хөй каът чүрттелга бажыңын ажыглалга киирерінге шалыпчы-ла дузалашкан. Олар бо күзүн чедип келгеш, ийиги эзлчег тудуунда бөдүүн рудадан даг-дүгү арыглаар цехтиң кол корпузунуң 28, 80 метр бедикте ханаларга шевердел ажылдарын кылган болгай. Ооң соонда тудуп турар уруглар садының шеверлел ажылдарын кылырынга дузалашкан. Надежда Ивановнаның бо бригадазы амгы үеде кол корпустуң чадаларының ханаларын малгаштап турарлар.

— Механизастаан ажылга чаңчыккан улус бис. Ам мында келгеш, шаандакы эрги арга-биле бо тудугнуң он беш метр беднинче хоюдугну хөлбиле демир-хуунаан, носилкалап дажыглап үндүрүп тур бис. Ханаларны малгаштаарын Кызылга механизацияның аргазын ажыглап кылып турган бис. Ол база уттундуруп. Ону ам база мастероктуг хөлдар-ла чагган турар болу берди. Ынчаар ажылдаарга күш-ажылдың бүдүүкчүлүү кончуг-ла чавыс болур чүведир — деп, ол бригадир чугаалады.

Аар малгаш хоюдугну үстүү каъттарже ооң өске-даа хөй-хөй тудугжу бригадаларының ажылчыннары ынчаар дажыглаан ап турар. Ынчаар ажылдаарга халалыг болгаш берге-даа. Бо четпестер дүрген кылып турар тудугну айыткан хуусаада дужаарынга ынчыг шаптыктыг дээрзи билдингир-дир.

Бир эвес тудугнуң удуртукчулары штукатура ажылын механизастаарын чедип алган чүве болза, олар чаштырын турган, бир неделяда бир муң ажыг дөрбелчин метр черни малгаштап дескилеп кааптарлар. «Тыва даг-дүгү тудуг» эргелелинде пормокомплектилер бар болгай. Тудугнуң удуртукчулары оларны ажыглаарынче сагыш салбайн, ынзыбүрү чылдагаан хап турары эллептиг-дир.

И. КЫВАР-ООЛ,
тудугжу.

СУГГАТТЫГ ЧЕРЛЕРНИ ЧӨП АЖЫГЛААР

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң Ээр-Хавакта суггарылга бугаларын барык үш чыл бурунгаар тутказ, ажыглалга киирген турган. А оларның ажыглалы кандыгыл?

Бугалар суу үүгле узуп дурту-биле агып чыткылаар, а дооразыяче акпас. Ооң унунга тараан тараалар өзүп үнер хамаан чок, кадып калгылаар. Чижээ, эрткен чылын үшкү буганың бир ийиге тараан тараа шуут кадып калган. Бо чылын байдал база ындыг. Үнүштү суггарар хемчеглерни канчаар-даа алырга, суг доора ийлериче барбас.

Бугаларны кылырда күрүнеңнің хөй акша-хөрөнгизин чарыгдаан. А колхоз моон кайдыг-даа орулга албайн турар. Бай-Тайга районнуң суггарылга системазының эргелели бо талазы-биле кандыг хемчеглер ап, колхозка канчаар дузалаар ирги?

А. ЧАМБАЙ,
механизатор.
Бай-Тайга район.

БҮРҮТКЭЭН

Ажылчы чоннар депутаттарының Бай-Тайга район Совединиң күүскому Бай-Тайга районнуң улус судунуң улус шинтекчизинге кандидат кылдыр 1949 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, «Тээли» совхозтуң ажылчыларының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының ниити хуралындан депшиттирген эш Борис Монгушевич Соскарны 1975 чылдың октябрь 20-де бүрүткээн.

• • •

Ажылчы чоннар депутаттарының Барыын-Хемчик район Совединиң күүскому Барыын-Хемчик районнуң улус судунуң Барыын-Хемчиктиг № 2 сонгулда округундан улус шинтекчизинге кандидат кылдыр 1943 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, «Шекпээр» совхозтуң ажылчыларының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының ниити хуралындан депшиттирген эш Владимир Бегзи-Сүрүнович Дүлүштү 1975 чылдың октябрь 20-де бүрүткээн.

ЧОГУУР ХЕМЧЕГНИ АЛЗА

«ҮТКА 25 чылы» совхозтуң Арыскан салбырының ажылчыларын келир кышка белеткелди чорудуп, 763 тонна сиген белеткээр планын 56 тоннага ажыр күүсеткен.

Ол ышкаш 137 тонна будук-бүрүнү белеткээн болгаш кукурузаның погаан массазын 1208 тоннаны силостаан. Сиген белеткелинге Василий Бадыгыр, Михаил Көшкендей, Бегзи-оол Доржу олар болгаш өскелердаа кызымаккай ажылдаан.

Кышкы үеде кол чүве мал чемни хумагалыг, камныг чарыгдаары болгай. Ындыг турбуже бо салбырда белеткеп алган мал чемнинг кадагалалынче, ону харыысалгалыг кижилерге хүлээдип бээрниче хичээнгей салбаан. Ынчангаш хайыраан сигенни мал саза базып, төтчеглээн. Чижээ, Хамдыт деп черде сараатта-рның үүгле тавактары артылаан. Ферманың хөй инектериниң үреген, төтчеглээни ол-дур.

Кадарчылар инектериниң үүгле баш саның оскунмазын бодаан, шыкта сараатта-рны чоогуудан ыратпайн кондурып тургаының түүнели ол болган. Ындыг дүвүреннг бэйдал чыл бүрүде уламчылап келген. Салбыр баштаар черге оон үүгеботтуг түүнел үндүрбейн турарыл?

Б. ХУРАГАНДАЙ.

Улуг-Хөм район.

ВДР-ниң партия-чазак делегациязының ССРЭ-ге келириниң дугайында

СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң чазаның чалазының өзугаар Вьетнамның Ажылчы чоннар партиязының болгаш Вьетнам Демократтыг Республиканың чазаның делегациязы ВАП ТК-ның Бирги секретары Ле Зуанга баштадыр 1975 чылдың октябрь төнчүзүнде Совет Эвилелиге албанның аян-чоруун кылып келир.

Делегейниң херээженнер чылынга тураскааткан Бүгү-делегей конгрезиниң киржикчилеринге

Эргим өөнүктер!

Делегейниң херээженнер чылынга тураскааткан Бүгү-делегей конгрезиниң киржикчилеринге Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, совет улустуң өөнүнээзинден чүректиң ханызындан байыр чедирдим.

Амгы үеним делегейинде херээженнериң деңгэ эргезин хандырар дугайында айтырыг болгаш ону шинтпирлээри дээш чайгылыш чок демисел онза өөнү келген, онза политиктиг ужур-дузалыг айтырыг болу берген.

Херээженнер бүдүрүлге ажыл-чорудулгазында улам-на калбаа-биле киржип, кижи төрелгетениң материалдыг, социал болгаш угаан-бодал деп-шилгезинге боттарының чогаадыкчы салыышкынын киирип турарлар. Төөгү мооң мурнунда кажан-даа тайбыңга ынакшылдыг күштериниң амгы үеде дег ындыг массалыг болгаш дээштиг хөделишкиннерин, хосталгалыг шимчээшкининиң ындыг хемчээлин, национал хамаарышпас чорукка болгаш социал деп-шилгеге улустарының ындыг ханы чүткүлүн билбес чораан. Херээженнериң деңгэ эргези, боттарының чүрттарының экономика, социал болгаш культура талазы-биле амыдыралынга оларның калбак киржилгези, тайбыцны быжыглаарынга оларның ролюн бедидери—бо чаагай сорулгаларны чедип алыры силериниң конгрезиңериниң өзугаар-ла сорулгазы ол боон турар-дыр.

1975 чылды делегейниң херээженнер чылы кылдыр Каттышкан Нациялар организациязының чарлаанын бистиң чүртүвуска эң изин-биле деткээн. Ол болза ханы хоойлу өзугаар болуушкун-дур. Улуг Октябрь болза Совет Эвилелиге херээженнериң юридиктиг болгаш херек кырында деңгэ эвес чоруун, ону ылгай көөрүнүң бүүү хевирлерин долузу-биле чок кылырынга орукту ажыткан. Херээженнериң ог-бүлеге, ниитилелге өөлөөр чериниң болгаш социал родюнуң, оларның чүнү-даа кылып болур арталарының дугайында бүдүүлүк бодалдарны В. И. Ленин ындынчыг болгаш чаржынчыг дээн, ам ол эрги үзел-бодалдар буурап дүшкен. Совет Эвилелиниң болгаш социализмниң өске-даа чүрттарының дуржулгазы болза херээженнерни хостаары болгаш оларның ниитиниң ажыктыг күш-ажылынга база күрүнеин удуртурунга киржилгези үүгле боон болур болгаш күүсеттиниг болур эвес, харын-даа ниитизи-биле экономиктиг болгаш социал деп-шилгениң чарылбас баштайгы негелдези болур. Ие херээженнер дугайында онза сагыш салыышкынын Совет күрүне иларгейлеп, ие болурунуң херээн хөй-ниити амыдыралынга болгаш бүдүрүкчү күш-ажылга киржири-биле кады боттандырзын дээш бүгү өйдалдарны тургузуп турар.

Социалистиг делегейде херээженнериң амгы байдалы бүгү планетада чүс-чүс миллион херээженнерге өзулуг бедик чижек болур, херээженнериң өзулуг, боттуг деңгэ эргези дээш демиселче оларны болгаш бүгү деп-шилгеліг, демократтыг күштерни хей-ээт киирип турар.

Делегейде чугула, эки өскерлиишкиннер боон турар үеде силериниң конгрезиңер чыылган. Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле Төвүлел хурал быжыг тайбыңче орукка улуг чугула базым болган. Оон түүнелдери делегейниң бүгү политиказынга чаагай салдарны чедирип турар. Вьетнам улустуң болгаш Индий-Кыдаттың өске-даа улустарының төөгүлүг тиилелгези, агрессияга удур араб улустарының туруштуг демисели, Азианың, Африканың база Латин Американың дыка хөй күрүнелериниң неоколониализмге, расизмге, апартеизмге удур демиселинде база оларның боттарының политиктиг болгаш экономиктиг хамаарышпас чоруун быжыглаар дээш демиселинде чедип алдынын турар чедишкиннер — бо бүгү, делегей харылзаалары өөнүнде-рингe дуза чедирип, херээженнерге, өзулуг бүрүн эрге тыпсырынга немелде арталарны тургузуп, оларның чырык амыдырал дээш идегелин быжыктырын турар. Ынчангаш дүш-күүрлүг чоруктуң чавырлыышкынын улам ханыладыр, чепсегленишкинин эңдере бүдүрерин соксадыр, шуут хоруур деп эгелекчи саналдарны херээжен чоннуң чүрээниң ханызындан деткип турары бнлдингир. Дайынның кам-хайыра чок одуңга болу бээр аар-берге чидириглериниң ажы-төлүн оскунган аваларга, ашак чок калганнарга, адазы чок өскүстерге кайы хире берге бооруи үүгле херээжен чоннуң чүрээ хемчег билип болур.

Бүгү-ниитиниң тайбыцын быжыглаарынга, улустариың социал-деп-шилге болгаш национал хосталга дээш демиселинге, империалистиг диктатка болгаш агрессияга таваржып турар бүгү улустарының интернационалчы эп-сеткил каттыштырылгазының херээнге херээженнериң демократчы шимчээшкини улуг салыышкынны киириштирип келген болгаш киириштирип-даа турар. Ол дугайын Вьетнам патриоттар болгаш араб улустар-биле эп-сеткил каттыштырылгазының шимчээшкининге, Чилиниң шериг хунтазының террорунга удур, Испанияда болгаш өске-даа чүрттарда фашист үүлгедиглерге удур өзулуг акцияларга делегей херээженнериниң хөй-ниитизиниң идепкейлиг киржилгези тодаргай хереченлеп турар.

Делегей амыдыралынга херээженнериң демократчы шимчээшкининиң алдар-адын көдүрериңе, херээженнериң социал-экономиктиг болгаш политиктиг эргелери дээш, тайбың дээш, национал хамаарышпас чорук болгаш социал деп-шилге дээш демиселинге силериңи бо улуг шуулганнар чугаажок идигни бээрнинге дузалаар.

Конгрестиң ажылынга улуг чедишкиннерни күзедим.

Л. БРЕЖНЕВ.

Партийжи амыдыралы: отчёттар болгаш соңгулдалар

Коллективтиң авангарды болур дизе...

Партия организациязының отчёт-соңгулдалыг хуралынга олурушкан кижи ол организацияның дайынчы арга-шинээн, бодунун мурнунда тургустунган сорулгаларын ол кайы хире шиитпирлеп келгени-биле, бүдүрүлгениң болгаш организацияның ажыл-чорудулгазынга коммунистиң киржилгези-биле таныжар, оон кандыг-бир солун, чаа түүлү билип алыр аргалыг. Ажыл-чорудулгазы эки-даа организацияда, кошкан-даа организацияда ыяп-ла бир онзагай тала турар. Кызылдың эзт комбинатында партия эге организациясының отчёт-соңгулдалыг хуралынга олурушкан, ында ажыл-чорудулганың түүнделдери таныжарга ындыг бодалдар кирер болду. Бо партия организациязы республика найысылалының база бир чугула, улуг ажыл-агыйлыг, хөй кижилиг бүдүрүлгезинге ажылдап турар. Коллективтиң берип турар продукциязы түгле хоорайның бүгү бүдүрүлгелериниң нييти продукциязының дөнелги-биле эвес, харын республика хемчээли-биле алырга безин оон эвээш эвес кезээн эдлеп турар. Ындыг байдал партия организациязынга бедик харысалганы хүлээндирип турар.

— Тоску беш чылдың доозукчу чылының эрткен тос айларында комбинат нييти продукция бүдүрериниң планын 106,1 хуу, үшкү кварталдың 125 хуу күүседип, чыл эгезинден бээр 508 муң рубль түнүг эзт-чем аймактарының продукциязын берген, ол-ла үеде ажылдап тура, бир кижиге онаштыр нييти продукция бүдүргени азы күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 114,1 хуу өскен ийикпе, азы үлетпүр ажылдакчызы бүрүү пландан ажыр 3595 рубль түнүг продукцияны ажылдап кылган — деп, партбюро секретары эш Литвинцева партбюронун отчёдунга демдеглээн.

Бо дээрге бүгү коллективтиң күжениишкинниг ажылжинин, ында партия организациязының организакчы, башкарыкчы ажыл-чорудулгазының ачызында чедип алдынган. Комбинаттың дирекциязы, партбюро бүдүрүп турар продукцияның шынарынче, эзт бүдүрериниң технологтуг негелделерин сагыырынче келген. Мнчалза-даа бо талазы-биле ажыллар чогуур негелдеге четпес болгаш оон түннелинде продукция сайгарарының тос ай болгаш үшкү кварталда планнары күүсеттинмээн. Эрткен чылдың бо үеви-биле деннээрге эзт бүдүрери 1169 тонна кудулаан. Нييти-биле продукция бүдүрериниң өзүлдези куду деннелде болуп, чүгле 76,6 хуу четкен.

Бо чылын колбаса бүдүрер цех (начальниги Т. Петухова) пландан ажыр үш тонна продукцияны берип, колбасаның чаа 4 хевирлерин кылып үндүрерин чедип алган. Мал согар, кеш дузаар дээн ышкаш кол цехтерде шалыпкын ажылдап турар эдлеглер, бригадалар бар. Ынчалза-даа чедир шиитпирлеттинмээн айтырыглар хөй. Негелдеге дүүшпес, стандарт чок продукция үндүрүп турары-биле сайгарылга планы күүсеттинмейн турар, оорлаар-самчыгдаар чорук база бар дээрзин отчёт-соңгулдалыг хуралынга коммунистер демдеглеп, ол дувураазиниг байдалды шыңгыы сайгарып көрген. Бо чылдың бирги чартында эзт комбинады күрүне стандартынга таарышпас 15,1 муң рубль түнүг продукцияны сайгарганын күрсалыг инспекциязы изеректен. Октябрьның эткен он хонуунда безин бүдүрүлге стандартка дүүшпес 12 тонна продукция бүдүрген. Садыг четкилери комбинаттың продукциязын чамдык шынары четпес дээш хүлээн албайн баар таварылгалар бар.

Мындыг байдалдың тургустунуп келгени — хамыктың мурнунда эзт-чаг негиниин багай ажылдап, ында ажылчыннарны контрольдаар чорук чок турган, кижилерден негелде кошкак, карак ажыттаар чоруктан болуп келген, ол ышкаш специалистиң харысалганы кудуладып, боттарының дорт хүлээлгезин чедир күүсеттейн турарында база мастерлерге таварышкан-на кижилерни төмүйлап, комбинаттың хандырылга болгаш сайгарылга килдизиниң удуртукчулары солчуп, саарар продукцияның шынарынче кичээнгей салбайн турган, социалистиг өнчү-хөрөнгини камгаларының хемчегларын багай ап, ажыл-ишчилер орттузунга кижизидилге ажылын ёзу барымдаалап чорудуп турганында дээрзин илеткелчидда болгаш санал берген коммунистер Астафьева, Белоусов болгаш өскелер-даа демдеглээнвер.

Бүдүрүлгеде партия организациязының ажыл-чорудулгазының бир онзагай талазы — администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар эргени долузу-биле ажылдап, бүдүрүлгениң экономиказынче хамылан, оон-иштики курлавырларын бүгү адырларга ажыглаарынче угланган ажылды чорударында болгай.

Мында бир кол түүл коммунистериниң бот-идепкейи, кижилер-биле ажыл болгай. Эштер Таракановская, Доронин, Белоусов, Шактаржык олар санналдарынга чамдык Вязовкина, Мөңделе ышкаш коммунистер ажыл үеинде арагалаар, өске-даа корум-чурум үрээр чоруктарны каш-даа удаа кылып тура-даа, оларны шыңгыы хемчег албайн келгенин шүгүмүлээн.

— Социалистиг чарыш коллективте калбарган деп илеткелчи чугаалады, а херек кырында ол түгле саазын кырында артыш, ёзу барымдаалап чоруттунуп турар — деп, комбинаттың кол технологу К. Шактаржык бодунун санылынга айытган.— Ийиги, үшкү кварталдың түннелдерин үндүрбээн, оны ажылчыннар дыннаваан. Айлап, неделалап түннел үндүрер, қым, кайы эдлег, бригада, цех канчаар ажылдааныл дээрзин қым-даа билбес. Бо айтырыгны партбюро, профвилел месткому уткан деп чугаалап болур. Оон чылдагааны-биле мурнакчы дуржулга солчуру, ажылышчилерниң күш-ажылчы чарыжы, мурнакчыларга деннежири дээн ышкаш ажылдың дөткимчелиг түүлдери бисте чок.

Ындыг дувураазиниг байдалды администрация, партбюро, коммунистер боттары чогуур үеинде эскербейн, тодаргай түннел үндүрбээн база эдлеп. Партияның болур XXV съездизинге уткуштур тодаргай чүү кылыры, ол дээш чарыштың көргүзүглери, қым кандыг эгелекчи чаа санал киргени чок болуп, оны канчаар организастаары хуралга тодаргай илергейлеттинмээн.

— Хамык четпестерни түгле партбюроже чуй каарга шын эвес, бистер, коммунистер, ол дээш денге харысалгалыг болур ужурлуг бис — деп, колбаса цехинин мурнакчы ажылчыны эш Старцева чоптүү-биле чугаалаан.— Чамдык коммунистер кады ажылдап турар өөрү куду шынарлыг продукция бүдүрүп, күш-ажылдың сагылга-чурумун үреп турда, тоомча чекка көрүп, эжи дээш, нييти ажылдерек дээш сагыш салбас чорук четпес.

Ажылчыннар ортузунга кижизидилге ажылын чорударында таарымчалыг байдалды комбинатта тургуспаан. 400 ажыг кижи ажылдап турар бо коллективте хурал эттирер, лекция, беседа чорудар қызылбулун безин чок.

Мында партия организациязы 21 кижи составтыг. Хуралга олурушканнарның хөй хөйү санал берген. Чамдык эштериниң саналы эренгей, чидиг эвес болган болза-да, нييтизи-биле коммунистер, партия организациязы бодунун мурнунда сорулгаларын, моон соңгаар канчаар ажылдаар, чүү кылза чогуур дээрзин тодарадып алган.

Амгы үеде комбинаттың байдалы нарын. Чаа директор чоокта ажылдап эгелээн. Кол специалистери таарыштыр тургускан. Октябрь—декабрь айларда ажылга эң изиг-түлүк үе—мал согары түлүктээн, ам-даа хөй-хөй мал согар болгаш сайгарар планныг, а ажылчын күжү, транспорт, соодукчу чедишпес дээш, оондаа өске айтырыглар хөй. Ынчангаш чыл планын чедишкинниг доозуп, тоску беш чылды күүседир улуг сорулга бо коллективтиң мурнунда тургустунган.

Ол дугайын хуралга олурушкан СЭКП Тыва обкомунун бюро кежигүну, партия Қызыл хооркомунун бирги секретары В. Б. Добромыслов база катап сагындырып, партияның XXV съездизин күш-ажылчы чедишкиннер-биле уткуур дээш партийжи-организастыг болгаш политиктиг ажылды ында партбюрога үенин негелдезинге дүүштүр тургузарын сумелээн.

О. ИРГИТ.

МАРКСИЗМ-ЛЕНИНИЗМГЕ ӨӨРЕНИР

Партийжи өөредилге

МИЛЛИОННАР ШКОЛАЗЫ

Партийжи болгаш экономиктиг өөредилгениң системазында чаа өөредилге чылы чуртта организастыг эгелээн. Партияның XXV съездизинге төлептиг ужуражыр, тоску беш чылды организастыг доозар, совет ниитилелди моон ыңай улам хөгжүдер талазы-биле улуг болгаш харыысалгалыг сорулгалар совет нييи бүрүзүнүң марксисчи-ленинчи белеткелин улам бедидерин негеп турар.

МОСКВА хоорайның партия организациялары чаа өөредилге чылын эки белеткелдиг эгелээн. Хоорайның 5 муң политиктиг эге школаларынга экономиктиг билиглериниң үндезиннерин 100 муң ажыг кижи өөренир. Чамдык школалар күш-ажылдың социал-экономиктиг айтырыгларын болгаш күш-ажылчы кижизидилгениң айтырыгларын сайгарар «Социализм болгаш күш-ажыл» деп курстуң ийи чылдыг программазын өөренип эгелээн.

Найысылалдың 600 муң ажыг чурттакчызы дээди звенонуң янзы-бүрү семинарларында хаара туттунган. Интеллигенцияның хөй санныг отрядының өөредилгези база-ла болур-чогуур-биле организастаттынган. Олар методиктиг семинарларда, марксизм-ленинизм университеттериниң янзы-бүрү факультеттеринде хаара туттунган. Удуртукчу ажылдакчыларның политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгези база-ла баш удур тургустунган программа ёзугаар эгелээн. Партия болгаш комсомол өөредилгезиниң системазында хаара туттунган аныяк кижилериниң саны мурнуку чылдарда турганындан ийи катап өскен.

Экономиктиг өөредилгени организастаарынче Москваның партия организациялары онза кичээнгейни салып турар. Партия өөредилгезиниң системазында хаара туттунганнарның барык чартык кезии экономиктиг өөредилгениң семинарларында болгаш болгүмнеринде өөренип турар.

Москваның Владимир Ильич аттыг электро-механика заводунуң пропагандистериниң «Билигни, идейлиг бүзүрелди, организаторжу талантыны—беш чылга бараалгадыым!» деп кыйгырыын Ленинградтың партия организациязының 58 муң пропагандистери изин-биле түүлдүзүнүн деткээн. Чижээлээрге, «Светлана» хаттыжыышкынның пропагандистери бо патриоттуг эгелээшкинни бүрүн деткээн, кол кичээнгейни күш-ажылдың шынарын болгаш ажыктыг чоруун бедидеринче угландырган.

Үлетпүрлүг Свердловск хоорайның бүгү чурттакчыларының үштүң бир кезии политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгениң системазында хаара туттунган. Областың партия организациязы чүүүц-даа мурнунда пропагандист кадрларны шилип ап, белткээрниче онза кичээнгейни салган. Оларның хөй кезии пропагандисчи стажы беш чылдан өрү дээди эртемниг специалистер боон турар. Пропагандистерге марксизм-ленинизм университединде тускай факультетти ажыткан болгаш оларның доктаамал ажылдаар семинары ам ийи чыл бодунун ажылын үргүлчүлеп турар. СЭКП хооркомунуң чанында бедик мергежилдиг болгаш белеткелдиг методист-консультантларның бөлүүн организастаан.

Литвада политиктиг чырыдыышкын системазының дыңнакчыларының саны бо чылын чартык миллион четкен. Партия, совет ажылдакчылардан болгаш специалистерден тургустунган пропагандистериниң саны 25 муң ажыр турар. Политчырыдыышкынның школаларында, бөлгүмнеринде «СЭКП-ниң XXV съездизинге уткуштур» деп темага лекциялар номчулгазы эгелээн.

Бүгү-эвилелдиг улуг тудуу БАМ-да партия комитеттери пропагандистериниң көжүп чоруур дөрт бөлүүн организастаан. Олар бүгү магистральның тудугжуларының политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгезин харылаар хүлээлгелиг. Тудугжуларның ажылы чаңгыс черде доктаамал эвес болганындан өөредилгени ындыг янзылыг организастааны черле таарымчалыг боон турар.

Совет Эвилелиниң өске-даа черлериниң муң-муң, миллион-миллион чурттакчылары боттарының идей-политиктиг дадыгыышкынын, экономиктиг белеткелин ындыг янзылыг бедидип эгелээн.

(СЭТА-ның корр.).

НОВГОРОД ОБЛАСТЬ. Областың ажыл-агыйларында беш информация-дыңнадыг төптери ажылдап турар. Методика чөвүлелдериниң удуртуп турары бо төптерниң сорулгазы болза, агитаторларга/ политинформаторларга болгаш пропагандистерге херектиг материалдарны, консультацияларны чыып белеткээри болгаш масса-политиктиг ажылда эки дуржулганы нептередири боон турар.

ЧУРУКТА: «Урожай» колхозта чоокта чаа тургустунган информация дыңнадыг төвүнүң кежигүннери (оң талазындан) М. Киселева болгаш А. Иванов оларның ортумак школаның башкызы Б. Смирновбиле беседа кылып турары.

А. ОВЧИННИКОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

МЕТОДИКТИГ ДУЗА

Барыын-Хемчик районунуң партийжи өөредилге системазының политиктиг болгаш экономиктиг школаларында, теоретиктиг семинарларда баштайгы кичээлдер организастыг эгелээн. Бо чаа өөредилге чылында партийжи чырыдыышкын четкизинде 31 школа, а экономиктиг 21 школа тургустунган. Ында нييтизи-биле 2101 кижи хаара туттунган.

Районнуң совхозтарында экономиктиг өөредилгениң системазында 681 дыңнакчы бар. Оон аңгыда, район төвүнүң үлетпүр организацияларындан 168 кижи өөредилгеде хаара туттунган.

Совхозтарда болгаш район төвүнүң чамдык организацияларында экономиктиг өөредилгениң эге билиглерин шиңгээдип алыр талазы-биле программа ёзугаар кичээлдер уламчылап турар. Экономиктиг билиглериниң үндезиннерин болгаш социалистиг бүдүрүлгени эргелеп башкарарын өөренир курстарда чогуур программаны өөренип доозупкан дыңнакчылар партияның политиктиг өөредилгениң баштайгы кичээлдери организастыг эрткилээн. Бо талазы-биле Суг-Аксы ортумак школазынга политкичээлдиң канчаар эгелээнин көргүзерге четчир. Школада теоретиктиг семинарда 36 башкы өөренип турар. Аныяк пропагандист Н. Ондар Хельсинкиге болган Чөвүлел хуралдың материалдарын, аңаа Л. И. Брежневтиң чугаазын хаяа анализтеп берип, баштайгы кичээлин эки эрттирген. Кичээлге партия комитединиң секретары В. Сат олуржуп, чаа партийжи өөредилге чылының сорулгаларынга доктаап, чамдык четпестерни болдурбазын дыңнакчыларга болгаш пропагандистерге сүмелеп чугаалаан.

Ындыг янзылыг баштайгы кичээлдер салбырлар төптеринге—Ишкинниң, Қызыл-Тайганың, Суг-Хөл сес чыл школаларынга совхозтуң партия комитединиң бюро кежигүннериниң киржилгези-биле организастыг эрткилээн.

Эрткен 1974—1975 партийжи өөредилге чылында болгулаан чамдык четпестерни каталтаваазын, мурнакчы пропагандистер Ишкин салбырындан Халбыш-оол Очдар, Экер-оол Куулар, Ондар Седип, төптен Оскал-оол Куулар оларның байдак дуржулгазын ам-даа салбыр бүрүзүнге нептередир.

О. КАН-ООЛ,
совхозта партия комитединиң кежигүну.

ОРГАНИЗАСТЫЫ-БИЛЕ

Ажылчы чоннарның экономиктиг өөредилгезин экижидер дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын амыдыралга боттандырар, ажылышчилерни экономиктиг билиглер-биле чепсегелээр дээш «Суг-Хөл» совхозтуң партия комитеди сөөлүү чылдарда боттуг хемчеглерни ап, партийжи чырыдыышкын ажылын бо өөредилге чылында эдлээн экижиткен. Партийжи өөредилгениң 5 дээди, 5 ортумак школаларында 213 кижи хаара туттунган, оларның 80-и коммунистер.

Эдлээн хөй политшколалар эрткен чылын өөредилгезин чогуур үеинде эгелээн, организастыг дооскулаан. Оларның санынга Суг-Аксы школазында аныяк коммунист А. Ооржактың пропагандистер турганы теоретиктиг семинары, Ишкин салбырда Э. Куулардың пропагандистээни политэкономия курузу, Киров салбырында А. Сарыглардың башкылаанын СЭКП төөгүзүнүң курузу, төптен О. Куулардың пропагандистээни теоретиктиг семинары хамаарыр. Ол политшколалар өөредилгезин организастыг эгелээн, чаңгыс-даа кичээл үспейн, дыңнакчылардан негелдени күштелдирип, өөредилгениң идей-теоретиктиг деңнелин бедидип турган, тус-тус черлерде партия өөредилгезин күштелдирген.

Совхозтуң партия комитеди чаа өөредилге чылын организастыг эгелээр сорулга-биле үстүнде чедишкиннерге даянып турган, бар четпестерни дарый чайладырын чедип алыр айтырыгларны партком хуралынга чугаалажып көргеш, салбырларга болгаш школаларга партийжи өөредилгениң четкизинге өөренге чогуур темаларны бадылап, мергежилоог пропагандистерни томуйлап, быжыглаан.

1975—1976 чаа өөредилге чылында марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир бир школа, дээди болгаш 4 ортумак звенонуң 5—5 школалары база салбыр бүрүзүнде экономиктиг билиглериниң үндезиннерин өөренир үш школаны, төпте салбыр эргелекчилеринге, бригадир, учётчиктерге, тускай эртемнилерге экономиктиг семинарны организастаан.

Сан талазы-биле эң-не хөй дыңнакчылыг бөлүм төпте болуп турар. Эштер А. Шалыы, М. Барынмаа пропагандистээн тускай эртемнилериниң салбыр эргелекчилериниң, учётчик, бригадирлериниң экономиктиг семинарында 40 кижи хаара туттунган, марксизм-ленинизмниң үндезиннерин өөренир школаның философия болгаш эртемниг коммунизм салбырларында 30 коммунист өөренири-биле бүрүткеткен. Нييтизи-биле партия өөредилгезинде 249 кижи хаара туттунуп, эрткен чылдаозынга бодаарга 36 дыңнакчы немешкен.

Ам бо хүннерде совхозта политиктиг өөредилгениң баштайгы кичээлдери организастыг эрткилээн. Бо талазы-биле Суг-Аксы ортумак школазынга политкичээлдиң канчаар эгелээнин көргүзерге четчир. Школада теоретиктиг семинарда 36 башкы өөренип турар. Аныяк пропагандист Н. Ондар Хельсинкиге болган Чөвүлел хуралдың материалдарын, аңаа Л. И. Брежневтиң чугаазын хаяа анализтеп берип, баштайгы кичээлин эки эрттирген. Кичээлге партия комитединиң секретары В. Сат олуржуп, чаа партийжи өөредилге чылының сорулгаларынга доктаап, чамдык четпестерни болдурбазын дыңнакчыларга болгаш пропагандистерге сүмелеп чугаалаан.

Ындыг янзылыг баштайгы кичээлдер салбырлар төптеринге—Ишкинниң, Қызыл-Тайганың, Суг-Хөл сес чыл школаларынга совхозтуң партия комитединиң бюро кежигүннериниң киржилгези-биле организастыг эрткилээн.

Эрткен 1974—1975 партийжи өөредилге чылында болгулаан чамдык четпестерни каталтаваазын, мурнакчы пропагандистер Ишкин салбырындан Халбыш-оол Очдар, Экер-оол Куулар, Ондар Седип, төптен Оскал-оол Куулар оларның байдак дуржулгазын ам-даа салбыр бүрүзүнге нептередир.

О. КАН-ООЛ,
совхозта партия комитединиң кежигүну.

Кыстай Анчыевна Монгуш улус өөредилгезиниң шугумунда ам 18 чыл ажыг ажылдап турар. Ол үениң дургузунда дуржулгалыг башкы чеже кижини өөредип, кижизитпээн дээр! Оон өөренинчилери чораанар ам боттары башкылар, эмчилер, инженерлер апаргылаан. Оларның арызында ажылынга қызымакиай, чонунга макталдыг ажылчыннар, албан-хаачылар база кайы хөй.

Амгы үеде Кыстай Анчыевна Шамбалыг сес чыл школазында өөредилге эргелеичизи болуп ажылдавышаан, башкыларга теоретиктиг семинарны чорудуп турар. Ында 18 кижи хаара туттунган болгаш кичээлдер айда ийи катап болур.

Теоретиктиг семинарның баштайгы кичээлинге дыңнакчылар СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң Москваның Бауман соңгулда округунуң соңгукчуларыбиле ужуражылгага чугаазы-биле таныышканнар.

Семинарның дарызында кичээлдеринге кандыг темаларны белеткеп алганын Кыстай Анчыевнадан айтырарымга, мынчаар харыылады:

— Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга дээш чоокта чаа Хельсинкиге болуп эрткен Чөвүлел хуралдың документилери база «СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш дугайында» СЭКП Төп Комитединиң доктаалы — келир кичээлдерге белеткеп алган темаларым ындыг...

ЧУРУКТА: пропагандист башкы К. Монгуш.

Х.-К. МОНГУШТУҢ фотозу.

АВТОМАТТЫГ БАШКАРЫЛГА

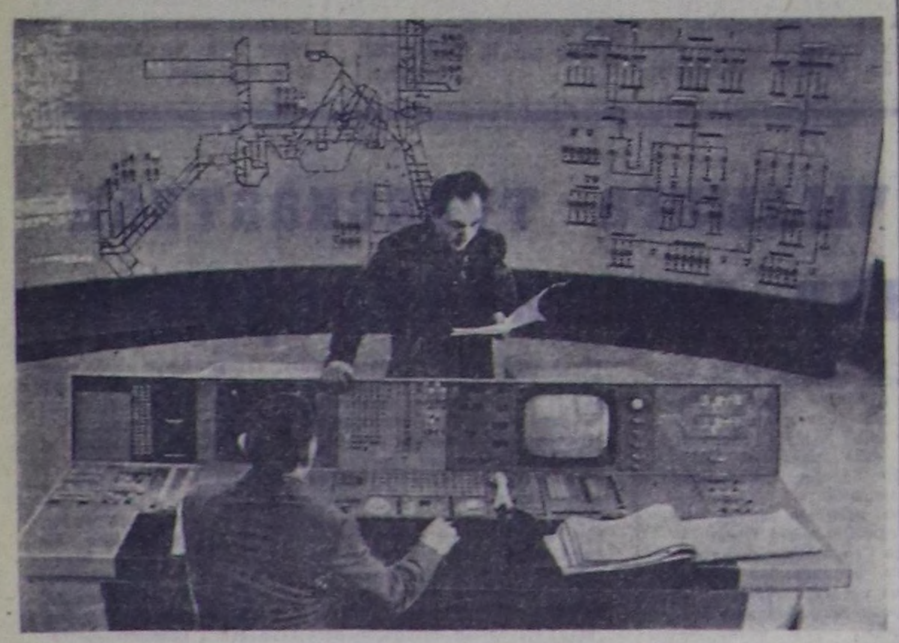

Великомостының сески шахтазында (Украинада Львов-Волыньның хөмүр-даш бассейни) бүдүрүлге ажылдарын калбаабиле механизастаар болгаш автоматчыдар талазы-биле ажылды боттандырып турар.

Ында участоктарның ажылын анализтеп, ажылды чорударының эң дээре хевирлерин шилип, долгандыр турар агаарны хынап болгаш өске-даа чүүлдерни кылып болур электроннуг саналга машиназын тургускан. Бүдүрүлгени эргелеп башкарының системазында кол звено болур даг диспетчериниге саналашкыннарның бүгү түннелдерин машина дамчыдып бээр.

Ону ажыглалга киргени күш-ажылдың байдалын улуу-биле экижидер болгаш оон бүдүрүкчүлүүн бедидер арганы берген.

ЧУРУКТА: Великомостының сески шахтазының даг диспетчериниң башкарар чери.

Б. КРИШТУЛТУҢ фотозу. ПМА.

КЫШКА ЫЯК БЕЛЕТКЕНИР

«Шекпээр» совхозтун Биче-Тей салбырында шээр мал бригадазы кышка белеткел ажылдарын организастыг чорудун турар. Салбырда 36 коданның кажааларын бүрүн септеп доосканн. Кажаалар септээринге Д. Ооржак удурткан 13 кижилиг комсомолчуланыктар, М. Монгуш удурткан 8 кижилиг тудугжулар бригадалары ажылдан келген.

Бо бригадаларның тудугжулары Көп-Кежигде Б. Монгуш, Каткылыгда Сарыг-Кидис оларның кыштагларында чаа хевирниң кажааларын болгаш кадарчылар олурар ийи чаа бажыннарның тудугларын бүрүн доосканнар. Кадарчыларның кыштагларында кажаалар тудуунга болгаш эрги кажаларны септээринге А. Монгуш, С. Ооржак, В. Деспижек, К. Ооржак, Д. Монгуш олар эн-не кызымаккай ажылдан, хүн үлүүн 115—130 хуу күүседип турар.

Үстүнде бригадаларның кежигүннери малдың чем-суурун тургузарынга база идепкейлиг дузалашканнар. Олар Дөн-Терезин, Суг-Кажаа девискээринден 71 тонна сигенни кезип, сараатталнар. Кыштаглар септелгезинде бригадалар аразында социалистиг чарыштыг ажылдан турар. Чарышка амгы үеде Д. Ооржактың удурткан тудугжулар бригадазы тиилекчи болган.

Келир кышка белеткел ажылдарын салбырның малчыннары үлегерлиг чорутпуштан, малды хүр кыш ажырар соруулганы салганнар. Хойжу подан бүрүзү 10 тонна өдек болер планнарын күүседип, бо хүннерге чедир ниитизи-биле 38 тонна курганг өдекти кыштагларда бөлген. Хойжулардан М. Мынчаа 24, М. Сергелен, М. Шыдыраа, О. Күр-Седи олар түс-түста 10 тонна сиген кезер планнарын чедиишкиннинг күүседип, ону кыштагларының чоогунда сараатган алганнар.

Амгы үеде совхозтун малчыннары боттарының кыштагларының чоогунче кежүп, малдын одар-белчиирин таарыштырып, малды хүр кыш ажырары-биле социалистиг чарышты улам калбартканнар.

Кыштагларның бүгү-ле үүрмек септелгелерин ноябрь 7-ге чедир бүрүн доозар соруулга салдынган.

Т. САРЫГЛАР.
Барын-Хемчик район.

АМУДАРЬЯДА ГИДРОБЕЛДИР

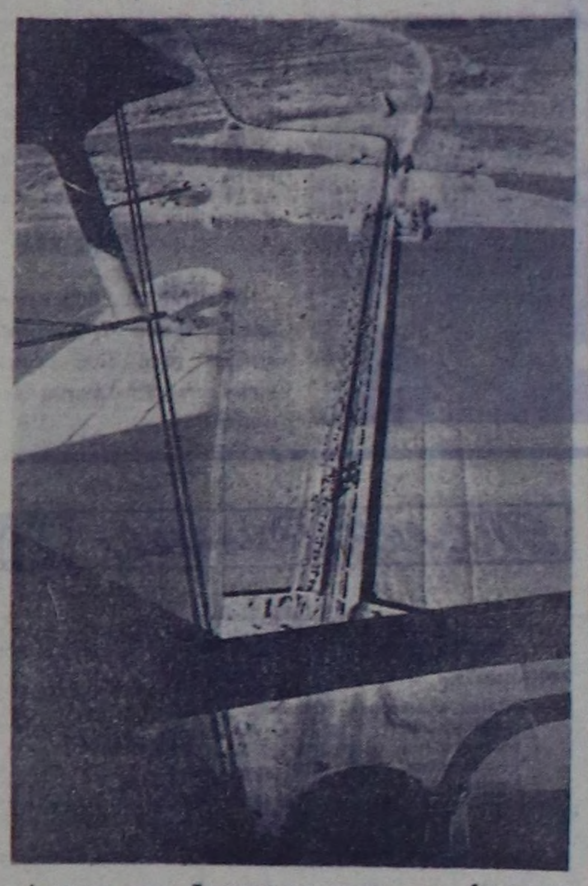

Амударья хемде Тахиаташтың күчүлүг гидробелдириниң тудуу доозулган. Ооң демир-бетон плотиназы чартык километр узап чоруткан, ол плотина довурак дамбазы болгаш өскедаа үүлдери-биле кады барык бүдүн чартык километр узун болгаш судно чоруур, хемни кежилдир шлюз боон турар. Ол плотинаның кыры-биле автомобильдер болгаш демир-орук поездилери маңнаар, ол чорук Амударьяның аксы талазынга транспорт харылзаазын улуу-биле эжиждер арганы бээр.

Ынчалза-даа ол гидробелдириниң кол онаалгазы—чаа черлерни суггарары болур. Ооң турар зоназы Приараляның соңгу чүк районнарын хаара тудар болгаш суггаттыг черлер аңаа 161 муң гектарга ковудээр.

Тахиаташтың гидробелдерин тудары — тоску беш чылда гидромелиоративтиг улуг ажылдың кезээ болур.

ЧУРУКТА: Амударья хемде Тахиаташтың гидробелдиридир, ол болза курганг миллион хире гектар черни суггарар арганы бээр.

ТМА-ның фотозу.

Делегей бо хүннерде

ССРЭ—ФРАНЦИЯ: найыралдың болгаш кады ажылдажылганың эрге-ажыынга

Дээди деңнелге совет-француз чугаалажыышкыннар, ССРЭ биле Францияның аразында найыралды болгаш назы ажылдажылганы улам ынай хөгжүдер дугайында Декларацияны болгаш Москвага ат салган эске-даа документилерни делегейниң парлалгазы болгаш хөй-ниитизи делгереңгейи-биле бижип турар.

ПАРИЖ. Москвада боттарының тускай корреспондентилериниң үүлдерин болгаш француз-совет чугаалажыышкынарның түннелдериңге турасказаткан хөй санныг тайылбырларны бүгү француз солуннар парлаанар.

Совет Эвилели биле Францияның аразында найыралды болгаш кады ажылдажылганы улам ынай хөгжүдер дугайында Декларацияны «Юманите» солун көскү черге делгереңгейи-биле тайылбырлаан.

«Француз-совет кады ажылдажылга уламчылавышаан болгаш ооң эн-не биллингир демдектери кады кылган декларацияга болгаш хамааты ужарчүүлге, туризмге болгаш энергетикага хамааржыр үш дугуржулгаларга ат салганы болур» деп, Парижтиң «Фигаро» солуну бижээн.

Франция биле ССРЭ-ниң аразында үргүлчү хөгжүп турар найыралдыг харылзаалардың өскерилбес шынарын француз парлалга чангыс үн-биле демдеглээн.

БУДАПЕШТ. Декларацияга ат салган совет болгаш француз удуртукчулар ниити европейжи Чөвүлел хуралдың түннел актызында бижээн үүлдерни тодаргай планга боттандырарынга боттарының тура-соруун бадыткааннар деп, «Непсабадшаг» дээр венгр солун демдеглээн.

ВАРШАВА. «Москвага ат салган найыралдың болгаш кады ажылдажылганың совет-француз декларациязы делегейнин шынгыы болгаш дээштиг контролю-биле чепсегленишкинни, ооң иштинде ядролуг чепсектиң кавызынга база бүгү-ниити болгаш долузу-биле дүжүреринче боттарының шиитпирлиниң дугайын меделээннер» деп, ДПП дээр барын герман агентилел демдеглээн.

(СЭТА).

НЬЮ-ЙОРК. Совет Эвилели биле Францияның аразынга найыралды болгаш кады ажылдажылганы улам ынай хөгжүдер дугайында декларацияны тайылбырлап тура, «ол документиниң кол үүлү болза чепсегленишкинни дүжүрерин шиитпирлин-биле деткээнинде болур» деп, «Нью-Йорк таймс» бижээн. «Чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрерин чедип алырының эрге-ажыктарынга чепсегленишкинни дүжүрер талазы-биле бүгү делегей конференциязы чоруларынче кады кыйгырыгны» Л. И. Брежнев болгаш Жискар д'Эстен кылганнар деп, ол солун демдеглээн.

БОНН. Совет-француз декларацияны тайылбырлап тура, «Совет Эвилели биле Франция чепсегленишкинни, ооң иштинде ядролуг чепсектиң кавызынга база бүгү-ниити болгаш долузу-биле дүжүреринче боттарының шиитпирлиниң дугайын меделээннер» деп, ДПП дээр барын герман агентилел демдеглээн.

(СЭТА).

ВИЕНГСАЕГЕ МИТИНГ

ВЬЕНТЬЯН. (СЭТА). Чурттун хамаарышпас чоруунун 30 чылынга турасказаткан байырлаллар Лаоста доозулган.

Хостаттырган районнарның административтиг төвү Виенгсаеге массалыг митингиге чүве чугаалаан. Лаостун патриоттуг фронтузунун ТК даргазының оралакчызы Кейсон Фомвихан лаос улустун национал-хосталгалыг шимчээшкининге улусчу-революсчу партиянын башкакчы ролюн демдеглээн. Делегейнин национал-хосталгалыг шимчээшкининиң эге бажында Улуг Октябрьның социалистиг революциязы турун турар деп, ол онзалап демдеглээн. Улуг Октябрьның оруу хосталга дээш демиселге Индий-Кыдаттың чурттарының улустарынга кара чангыс шын орук болур деп, Кейсон Фомвихан чугаалаан.

Өзулуг хамаарышпас чорук дээш ооң демиселинге лаос улуска луза чедиргени дээш Вьетнамның, Совет Эвилелинин, социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының улустарынга, делегейнин коммунистиг, ажылчын болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкининге хапы өөрүп четтиргенин патриоттуг фронтунун ТК даргазының оралакчызы илереткен.

Лаоска национал-демократтыг революцияның тиилээни чаа Лаосту тургузарының оруунга чүгле баштайгы базым болур деп, Кейсон Фомвихан медеглээн. Экономикада болгаш социал-политиктиг талаларда колониализминиң болгаш империалистиг агрессияның аарберге түннелдерин чок кылыры, будурулгени, кадык камгалалын, культураны хөгжүдери, улустун амыдырал деңнелин бедидери эргежок чугула деп, ол чугаалаан.

Түннелинде Кейсон Фомвихан Лаостун улусчу-революсчу партиязының тугунун алаанга чангыс эпти быжыглаарынче, тайбын, хамаарышпас, нейтралдыг, демократтыг, чангыс аай болгаш чечектелип турар Лаосту тургузар дээш бот бердинин ажылдарынче чонну кыйгырган.

ИКП болгаш БКП-ниң удуртукчуларының ужуражыышкыны

РИМ. (СЭТА). Италияның найысылалышга Италияның Коммунистиг партиязының даргазы Л. Лонго-биле болгаш ИКП-ниң Чингине секретары Э. Берлингуэр-биле Бразилияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Чингине секретары, ИКП ТК-ның чалааны-биле Италияда чоруп турар Л. Карлос Престестиң ужуражыышкыны болган.

Беседа үеэинде Л. Карлос Престес чуртта политиктиг хоруудаттырганнарны хостаары дээш, национал чангыс эпти, хамаарышпас чоруқту, хосталганы болгаш демократияны катап тургузары дээш Бразилияның коммунистериниң, бүгү демократтыг күштериниң чорудуп турар демиселиниң дугайын чугаалап берген деп, «Унита» солун медеглээн.

Шериг диктатуразынга удур демиселди чорудуп турар Бразилияның коммунистери-биле, бүгү улузу-биле эп-сеткил каттыштырылгазының шимчээшкинин улам калбартырынга Италияның коммунистериниң шиитпирлиин ИКП-ниң төлөлекчилери бадыткааннар. Европага айыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле Хельсинкиге болган Чөвүлел хуралдың түннелдеринге бедик үнелелди талалар берген. Ийи партияның удуртукчулары Португалияда кризисти ажып эртерин, Испанияда болгаш Чилиде фашистиг өзу-чурумнарның соксавайн турар шаажыллалдарын шынгыызы-биле буруу шапканнар.

ЧССР-ден ажылчыннар Москва фабриказында

Москваның «Освобожденный труд» деп фабриказының болгаш Чехословакияда Страконицаның пос-таавы заводунуң арызында акы-дүүмалышкы харылзаалары ам элээн ааш чылдар иштинде тудуп келгей.

Нарын шепкен будуруп үндүрүп турар фабриканың цехтеринде ам ЧССР-ден беш ажылчыннар ажылдан турар. Олар будурулге-биле таныжып, боттарының кады ажылдап турар оорү-биле дуржулганы солчуп турарлар. Беш москвачылар Страконицада база ындыг будурулге чериниде ажылдан турарлар.

ЧУРУКТА (солагай талазындан оң талазынче): Чехословакиядан келген аргыкчы Мария Додлоговага, мастериң дузалакчызы Вацлав Талафоуска болгаш аргыкчы Мария Кзбичковаяга ийиги чок чоруктун талазы-биле инструктажты цехтиң начальниги А. Семичастновтун кылын турары.

В. Куновтун фотозу (СЭТА-ның фотохрониказы).

Кошта Гомештиң айтыышкыны

ЛИССАБОН. (СЭТА). Республиканың Президентизи болгаш Португалияның чепсектиг күштериниң кол штавының начальниги генерал Кошта Гомеш айтыышкын парлап үндүрген, ол айтыышкын өзугаар октябрь 24-ке чедир чурттун хамааты чоннары боттарында бар боо-чепсекти дужаар ужурлуг.

Революсчу Чөвүлелдиң шиитпирин өзугаар чепсектиг күштерде албан эрттирбейн турар кижилер боо-чепсекти ап чоруур болгаш калагалаар эрге чок деп айтыышкында айыткан. Ол айтыышкынны күүсетпээни дээш 2 чылдан 8 чылга чедир кара-бажыннаарын болгаш ажшаның улуг штрафын төлөөрин баш удур көргеп.

Чамдык шериг кезектериндеи чиде берген боо-чепсекти тыварынче угланган күжениишкиннерни кылырын шериг эрге-чагыргаларынга Кошта Гомеш дужаган, боо-чепсекти ап чоруур болгаш калагалап чоруур кижилерни тудуп хоруудаарын, чурттанчы чоннуң чепсектиг күштерни болгаш шериг-ийтиннерге кезектерни боолап турарларга удур чепсекти ажыглаарын ол дужаган.

Аргентинаның президентизиниң чугаазы

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Удуртукчузу Хуан Доминго Перон боон турган перончу шимчээшкинни тургусканындан бээр 30 чыл оюнга турасказаткан хөй кижилиг митингиге Аргентина Республиканың президентизи Мария Эстела Мартинес де Перон чүве чугаалаан.

Ол болза, «кадыкшылының байдалы-биле» шелээлеп турганының соонда президентиниң баштайгы чүве чугаалааны ол болган.

Ооң чок турган үеэинде тур президент Итало Лудерниң чорудуп турган политиказын Мария Эстела Мартинес де Перон деткээн болгаш чазажка эн-не калбак деткимчени хандырар дээш чурттун бүгү политиктиг күштери-биле чугаалажышкынны чорударын ол алаан. Кучулээшкиннерге болгаш терроризмге удур демиселге каттыжарынче улусту президент кыйгырган.

«Демократтыг үндезинге башкарыкчы хустисиалистиг партияга эде тургузуушкунну чорударының» эргежок чугулазының дугайында бодалды ол илереткен.

БҮГҮ ДИПТЕР'ДЕН

ПРАГА. ЧТК агентилеллиң дыңнатканы-биле алырга октябрь 17-ниң дүнезинде Златови деп суурнуң чоогунга Чехословакияның күрүне хызыгаарын АКШ-тың шериг албаннылары үш хижи үрээн. Олар чепсектиг болгаш радио дамчыдыкчылыг болганнар.

Ол кижилерни чехословак хызыгаар таңчылы тудуп алган болгаш ол байдалды истеп көргениниң соонда оларны ГФР-ниң эрге-чагыргаларынга дужаан берген.

ХЕЛЬСИНКИ. Эрткен чылдың ол-ла үеэи-биле деңнээргe, бо чылдың сес айларының иштинде чуртта үлетпүр будурулгезиниң хемчээли 6 хууга хызырылганын Финляндияның тып статистика эргелели дыңнаткан. Ол-ла үениң иштинде ыяш болбаазырадыр болган саазын үлетпүрүнде будурулге 23 хууга хызырылган.

ДАККА. 1974—1975 сан-хөө чылында бодунуң даштыкыже саадар чаңчыл болган барааннарын — шайны болгаш кешти Бангладеш элээн улгаттырган. Апрельден сентябрьга чедир үргүлчүлээр «шай» сезонунуң иштинде шайны 125,9 миллион такага саткан. Эрткен чылын ол-ла үеде шайны 53,3 миллион такага саткан турган. Кешти үндүр садары барык-ла ийи катап өскен болгаш 44,6 миллион така болган.

ВАШИНГТОН. Чоокшулап олурар кыш-биле чергелештир АКШ-та энергетиктиг курлавырларың ам хоочурай берген чедиштес чоруунда дүүрээзин боон турар. Нью-Йорк, Нью-Джерси, Мичиган, Огайо ышкаш, үлетпүрүн ыңдыг улуг штаттары бар чурттун ортаа барын чүгүнүң болгаш Атлантика эриинде районнар

А. Садаттың медеглели

КАИР. (СЭТА). Египеттиң иштики болгаш даштыкы политиказының дугайында медеглелди ЕАР-ның президентизи А. Салат улусчу хуралга кылган. Америк боо-чепсекти Израильге садып турары-биле хол-баштыр А. Салат: «Израильге эмерин шериг чепсектери болгаш эң млаңгыы боо-чепсектиң чаа хевирлерин садарын көвүдеринге мен дүвүрен, аңаа үдурланып турар мен. Чоокку Чөөн түкте АКШ-тың ам ойнап турар ролюнга ол чорук улур боон турар. Чепсекти көвүледи бөлза бис бодувустун талазыстан база ону өстүрүп харылгаар ужурлуг бис. Ооң уржуктары бүгүдеге биллингир».

1973 чылдың октябрьдан 1975 чылдың эгезинге чедир Израиль АКШ-тан 1,5 миллиард долларга чепсекта алган деп дыңнаткан-болгай. Амгы сан-хөө чылында чепсек болгаш шериг техникаазын сөдүн алырынга Тель-Авив Вашингтондан 1,8 миллиард долларны дилээн.

Амгы үеде Египет «ажык эжиктериңниң политиказын» чорудуп турар деп. Салат ооң ынай медеглээн. Ооң-биле Египет чуртка социализмни тургузарының үеэин дооскан болгаш күрүне база хуу секторларга үндезилеттинген араб социализмче шилчээн деп, ол ургулчүлээн.

Египеттиң экономиказынче даштыкы капиталды халыгаа-биле хиреринге «ажык эжиктериң политиказы» дээр политика чедирер деп, элээн ааш араб чурттарының парлалгазы онзалап демдеглээн.

«ССРЭ-биле найыралдыг болгаш АКШ-ка өөрээннешкек чаңгыс талалыг харылзаалардан бис ол чурттарның хаймыдаа найыралдыг деп харылзаалаарже, оларның бирээзинде социалистиг өзу-чурум, а өскезинде капиталистиг өзу-чурум турар деп ылгалды кылбайн шилчиирин» Салат бадыткаан.

Бүгү-россияның октябрь политиктиг стачказының 70 чылы

МОСКВА—РОССИЯНЫҢ РЕВОЛЮСЧУ ЧҮРЭЭ АПАРГАН

Калбак маны даштa бижээн эгелээн, оларга өске типографилларның ажылчыннары каттыжа берген. Сентябрь, 24-те Москвага чангыс-даа солун үнмээн.

Тверская кулумчузунда Филипповтун будурулгезинин булочниктери сентябрь 25-те забастовканы чарлаан, оларның биле полицияның аразынга чидиг демисел эгелээн. Ол айның төнчүзүнде Москванын бүгү типографилларынын, элээн хөй механика заводтарының, фабрикаларының ажылчыннары забастовкага киржи берген болгаш чер болганга митингилер үзүктелбестээн. 8 шактыг ажыл хүнүн тургузар, ажыл төлевирин өстүрер болгаш ажылчын депутаттарны истепсүрерин соксадыр дугайында негеллелер салдынып эгелээн.

Музейнин делгелгезинде 1905 чылын октябрь 21-де үнген № 21 «Пролетарий» солунну делгеп каан. Тургустунуп келген байдаллын дугайында ыңнаныгны алгаш, В. И. Ленин бо солунга «Москвада политиктиг стачка болгаш будумчу демисели» деп эгенин алаанга мынча деп бижээн:

«Москвада революсчу болуушкуннар, ол дээрге демиселдин чаа шөлүн чырылыкан кызаңнаашкынның баштайгы чаңныы-дыр... Шимчээшкин Питерден эгелээш бүгү Россияның кылыг-кызыгаар черлерин долганган. Риганы, Одессаны, Польшаны, Кавказты мобилизастапкан болгаш ам өрт Россияның болунун «чүрээнче» дамчып кирген».

Демисел улам-на хөрлээлеп орган. Октябрь 7-де (чаа санбиле 20-де) РСДРП-ниң Москва комитединиң кыйгырыын өзугаар Москва-Казаньның, ооң соонда өске демир-орук станцияларының ажылчыныры болгаш албан-хаакчылары забастовкага киржи берген. Алдарлыг бүгү-ниитиниң политиктиг стачказы эгелээн, ол үлавайн Бүгү-россияныы апарган. Ук стачканың калбарганының дугайын чурт чуруунда эки көргүскен. Политиктиг забастовка болган черлериниле кызыл тукчуганнар-биле демиселге айыткан. Ол тукчуганнар чүрүүн бүгү булуныарын шыва алы берген.

Ол чурт чуруунун чаныда фоточуруктарны делгээн. Москва университединиң девискээринге болган студентилериниң болгаш ажылчыннарының митингизин, оларның баррикадазын, Нева хемнин кыдыынга, Ревельге, Ташкентиге болгаш база хаанныг чазактың шериглериниң боолап өлүрген кижилерин орнукшуп турда болгулаан демонстрацияларны, Златоустун ажыл соксаткан ажылчыннарын, Киевке, Минскиге, Тифлиске болгаш өске-даа хоорайларга болган митингилерни ол фоточуруктар көргүзүп турар.

Стачкага киришкеннериниң саны 2 млн. ашкан, оларның чартык кезин будурулге черлерининг ажылчыннары. Забастовканың киржикчилери: «Хаанныг эрге-чагырганы узуткаалы!», «Демократтыг республика делгерезин!» деп кыйгырыгларнын алаа-биле демисежип турган.

Ажылчыннарның негеллезинге эрге-чагырганын кандыг ынзылыг харыыны берип турганын бо музейде делгээн документилер херечилеп турар. Петербургтун генерал-губернатору Треповтун шериглерге болгаш полицияга берген айтыышкынында мынча деп бижээн: «Халас боолаашкын кылбас, өк харамнанмас».

Октябрьның политиктиг өдүрүүшкүнү тараачыннарга дээштиг салдарны чедирген. Чурттун бүгү девискээринин үштүн бир кезиин тараачын шимчээшкини шыва алган турган. Музейнин бир витриназында помещиктерниң Саратов болгаш Симбирск губернаторларына чоруткан телеграммалары бар. Тура халышкан тараачыннарның өртегкен болгаш чок кылган үүлдериниң дугайын дыңнатпышаан, олар дүрген-не шериглерден чорудуп бээрин дилеп турганнар.

Бүгү-ниитиниң стачказының үеэинде Россияның пролетариалы делегей төөгүзүнге анне баштай массалыг пролетар-политиктиг организация — ажылчын депутаттарның Советтерин тургузуп турган.

СЭКП ТК-ның «1906—1907 чылларда Россияга революцияның 70 чылының дугайында» докладалында Бүгү-россияның октябрь политиктиг стачказын ажылчын ангының хаанныг эрге-чагырга-биле демиселинин өлүм чок маадырлыг чоруунун үлегер-чижээ болгаш пролетариаттын канчаар-даа зажок улуг политиктиг демиселди болган деп айыткан.

Революсчу күштерниң улуг демиселинден корткан хаан октябрь 17-де чонга «хамааты хосталганы» тыпсырын болгаш «хоойлу-дурум үндүрер» думаны тургузарын аазаан манифести үндүрген. Революцияны чылча шаарынче угланган ол хоозун аазаашкынның дугайын В. И. Ленин баш удур эки билген. Ынчангаш большевиктер ол саазын кырында конституцияга бүзүревейн, демиселди хаанныг эрге-чагырганы дүжүреринге чедир уламчылаарынче ажылчыннарны болгаш тараачыннарны кыйгырып турган. Хаанның манифестизинге хамаарыштыр РСДРП-ниң Төп Комитединиң «Орус улуска!» деп эгелиг хүүлүзүнда мынча деп бижээн: «Чонга саазын кырында» аазаашкыннарның ажыы чок, аңаа өзулуг хандырылга, изегедиг магадылал херек. Ынзыг магадылал чок-тур, ону чаалап алыр херек,— ынчангаш демиселди үргулчүлээр ужурлуг!».

Большевиктер ажылчын ангының чепсектиг тура халышкынче ынзыг ынзылыг бедиткеп эгелээн.

В. КНЯЗЕВ,
(СЭТА-ның корр).

РОССИЯНЫҢ БИРГИ ТЕАТРЫ

ЯРОСЛАВЛЬ. Ярославльдың кудумчуларының бирээзинге орус артист Федор Волковтуң театрга сонуургалдыгларының болүүнүң баштайгы театржыткан көргүзүү болганындан бээр ам 225 чыл болган, оларның оюну ниити ырлар болгаш музыкантыларның ойнаашкыннары-биле үдеттирип турган.

Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниг, Ф. Г. Волков аттыг академиктиг бирги орус театрның төөгүзү ынчаар эгелээн.

Революция мурнуу чарыында Ярославльдың хоорай театры кыдыг черлерниң эң дээреги деп атты эдилеп турган. Ооң сценазынга орус театрның М. С. Щепкин, И. М. Москвин, М. И. Ермолова, К. С. Станиславский, В. И. Качалов ышкаш ындыг хоочуннары ойнап турган.

Бо театрның 225-ки сезонунда ону «Октябрь Революциязы» орден-биле шаннаан.

ЧУРУКТА: «Федор Волков» деп шиидан көргүзүг-дүр.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

АВААНГЫРЛАРНЫҢ МАРГЫЛДААЗЫ

Спорт

Эрткен субботада Кызылда дыштанылганың болгаш культураның Гастелло аттыг парыгынга Ленинчи комсомолдуң төрүттүнген хүнүнге турасказткан чиик атлетикага чаңчыл болган күскү кроссу болуп эткен. Аңаа Кызылда №№1, 14 ортумак школалардан, шериг кезээнден, кооператив училищезинден, Бай-Хаактан, Хову-Аксыдан болгаш оон-даа өске черлерден ниитизи-биле 80 ажыг спортчулар киришкен. Ук маргылдаага Новосибирськинин спортчулары база киришкен.

Маргылдаа эгелээн. Элээли уругларның 500 метр хемчээлдиг чернин чарыжынга Бай-Хаактың төлөзи Татьяна Домарева кымга-даа аштырбайн, бирги черни бүзүрелдии-биле чаалап алган. Ол айыткан хемчээли 1 минута 43 секундада эткен. № 14 школаның өреникчизи Людмила Винник биле Бай-Хаактан келген Валентина Лопатина олар ийиги, үшкү черлерни эзлээннер.

Херээжен спортчуларның бир километрге чарыжынга чемпион ат дээш спортчу демисел Новосибирськинин төлөзи Светлана Фролова биле Бай-Хаактан келген Анна Тулатчикова оларның аразында болган. Бо спортчу демиселге Светлана Фролова болүүнүн бар күжүн финишке чедир шын хуваап, айыткан хемчээлди 3 минута 39 секундада эткеш, бирги черни алыр аргалыг болган.

Ооларның 1000 метрге чарыжынга республика чемпиону ат дээш спортчу демисел шыңгыы болган. Маңаа республиканың школачыларының хаак спортунга каш дакпыр чемпиону, Бай-Хаактан келген Николай Пономарев кымга-даа аштырбайн бирги черни бүзүрелдии-биле чаалап алган. Ол 1 километрни 2 минута 49 секундада маннап эткен. Хову Аксында уругларның спорт школазының төлөзи Павел Артемев ийиги, Кызылдың спортчузу Сергей Тюленев үшкү черлерни алганнар.

Эр улустың 3 километрге чарыжы кончуг солун болган. Маңаа Бай-Хаакта уругларның спорт школазының тренери, чиик атлетикага ССРЭ-нин спорт мастери Николай Филягин кымга-даа аштыбайн, бирги черни бүзүрелдии-биле чаалап алган. Уран чүүл училищезинин сургуулу Юрий Грешилов тиилекчиге каш-ла секунданы ойнаткаш, ийиги черни алган.

Көрүкчүлерниң кичээнгейин кроссуң эң-не үзүү хемчээли — 5 километрге чарыжы ханаа туда берген. Спортчулар маннап үнгенинин соонда үш километр эткенде Кызылдың башкы училищезинин спортчузу, хаак спортунга республиканың каш дакпыр чемпиону чораан Николай Санников мурнап орган. Финиш чоокшулаан тудум спортчу демисел улам чидигленген. Түүнелинде шериг кезээнин спортчузу Леонид Чуруто ук кросска эки белеткенгенин көргүзүп, бирги черни алган, Николай Санников биле Бай-Хаактың спортчузу Сергей Родин ийиги, үшкү черлерни алыр аргалыг болганнар.

Болуп эткен спортчу маргылдаанын түүнелинде Бай-Хаактың шилиндек командазының спортчулары команда талазы-биле бирги черни алган, ВЛКСМ обкомунуң шилчиир кубогу, бирги чергенин диплому-биле шаннаткан. Ийиги черни шериг кезээнин, үшкүзүн — № 4 профессионал-техниктиг училищенин спортчулары эзлээннер. Хемчээл бүзүүнге шаннадлыг черлерни алган спортчулар мактел бижиктер-биле шаннатканнар.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТАРДА: 500 метрге чемпион болган Т. Домарева; команда талазы-биле бирги черни алган Бай-Хаактың командазы.

ЧАҢГЫС ОВУР-ХЕВИР

Совет Эвилелиниң театрларының хөй кезиннге тургузуп, ойнап келген «Дээди шииткел» деп А. Макаеноктуң төрээн черинге ханы ынакшыл-биле бижиттиргеи шинзин бистиң театрывыстың тыва болүү база тургузуп, республиканың районнарының ажыл-ишчилериннге сонуургаткан.

Чонуң маадырлыг чоруу, ооң эжелекчилерге эптеш чок, хөөр хөөн чок чоруу, бедик патриотчу тура-соруу шиидеылап илереттинген.

Бистиң театрга РСФСР-ниң алдарлыг артизи Оюн Сини-оолдуң режиссерлап тургусканы ол шиидеш шиниң кол маадыры Терешконуң ролюн Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Владимир Монгалбын ойнаан.

Фашистерге түр эжелеткен девискээрде суурнуң чагырыкчызы кыллыр Терешко — Колобокту томуйлап каан. Ол томуйлаашкын соонда Терешкону суурнуң чурттакчылары, кадайы, ооларды өскерликчи деп санап көөр хөөн чок апаар. А Терешко херек кырында партизаннарның даалгазын өзүгаар чагырыкчылап, «өскерли» бээр. Ол чажыт даалганы Терешко кымга-даа, ооң иштинде өг-бүлезинге безин билдиртпес.

Кол маадырның ойнакчызынга чажыт даалгалыын кымга-даа билдиртпейн, өскерликчи эвес, а ак-сеткилдиг совет хамаатты бооп арткан деп үүвеин шынзыдар мөзүү-шынарлыг кижи кыллы» күүседир нарын даалга ойнаашкан. Владимир Монгалбин ол нарын айтырыларга торулбайн, кол маадырны харын кажарзымаар, угаанныг, катты-хөлгүт-даа кыллыр күүседип шыдаан. Шиидеш улуг чөрүлдээлиг, шапкын болуушкуннар В. Монгалбиннин чедимчелиг ойнаанының ачызында улам чидигленип, көрүүчүлерниң сеткил-сагыжын доюлдура бээр.

Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Владимир Шаравиевич Монгалбиннин хөгжүүшкин театрынга тургускан хөй янзы овур-хевирлериннин аразында Терешконуң овур-хевири онзагай черни эзлеп турар. «Дээди шииткел» деп шин ам республика найысылалынын чурттакчыларын чалай бээр.

Н. КАРТАШЕВ.

КУЛЬТУРА АМЫДЫРАЛЫНЫҢ ЭКРАНЫ

ДЕЛГЕЛГЕДЕ — «ТӨРЭЭН ТЫВАМ»

ССРЭ-ниң уран чурулга академиязының Москваның Кропоткин кудумчузунда делгелге залында чурттуң уран чурулганың дээди өвредилге черлериниң доозукчуларының диплом ажылдарының XVI Бүгүзвилел делгелгези ажыттынган.

Доозукчуларның диплом ажылдарының темазын бистиң совет амыдырал боду-ла айтып берген дег. Ында КамАЗ-ты болгаш Ортаа Азияны, Соңгу чүктү болгаш Тываны, БАМ-ны болгаш Якутияны, калбак-делгем совет чурттуң кайы булунун чок дээр. Аныяк чурукчуларның ажылдарында бистиң амгы үевис, хөгжүдевис бүгү талалыг көргүстүнгеи, олар совет кижилериң эрес-маадырлыг күш-ажылын алгаан.

Делгелгеде эки тергиин дээн ажылдарга Ленинградтың уран чурулганын, скульптураның болгаш архитектураның Күш-ажылчы Кызыл Тук орденниг И. Репин аттыг институдунуң доозукчузу Светлана Калужинанын «Төрээн Тывам» деп линогравюра бөлүү хамааржыр. «Төрээн Тывам» деп бөлүктүң «Тываның ыры», «Хөрээжен», «Саас бойдус», «Өгде», «Бодал» деп чуруктары төрээн чериниң дугайында кайгамчык тааланчыг ырның одуруглары дег чырык чаагай аян-шинчилиг. Профессор В. А. Ветрогонскийнин удуртулгазы-биле Светлана Калужинанын «Төрээн Тывам» деп күүсеткен ажылдары күрүне комиссиязының «тергиин» деп мактадыг демдээн алган.

Н. КОСЕНКОВА.

Москва хоорай.

КӨРГҮЗЕРИ КҮЗЕНЧИГ

Хоочун артист, драматург Виктор Кек-оолдуң «Хайыран-бот» деп шиизин сеткилинге чоок хүлээп ап, сонуургап көрбээн кижи чок боор.

Шиинин утказы, ында болуушкуннарның социал угланыышкыны мөөн сеткил-сагыжымда хевээр артып калган. Феодалдыг Тывага херээжен кижиниң кадыг-берге, дарлалга базындырган салым-хуузун шиидеш хөлчок-ла иле көргүскен. Тываның хөгжүм-шин театрының артистери «Хайыран-ботту» бүзүреллии-биле ойнап, көрүкчүлерниң улуг үнелелин чаалап алган.

Чоокта чаа бистиң республиканың радиозу хөгжүм-шин театрының 40-ги сезонунуң ажыттынганынга тураскаатканда дамчыдылгазынга хоочун артистернин театрның хөгжүдезинге кирген улуг үлүг-хуузун демдеглевишаан, делегейниң херээженнер чылынга бараалгадып, «Хайыран-боттан» үзүндүлерни дамчытты. Ынчан «Хайыран-ботту» республиканың культура бажыңнарының болгаш клубтарының сценаларынга профессионал артистернин катап көргүзерин дыка көрүксээн мен. Шынаппа хөгжүм-шин театрының 40-ги сезонунда, Делегейниң херээженнер чылында, дарлакчы феодал байларга удур дидим демиселчи, арыг шынчы ынакшылын чүү-даа чүвеге садып, солуваан тыва кыс Караның овур-хевирин, «Хайыран-ботту» тургускан болза көрүкчүлер чүгле «Четтирдивис» деп хүлээп аар боор деп бодаар мен.

К. КОМБУ.

«АЛДЫН КҮС» КЕЖЭЭ

Кара-Хаак ортумаа школазынга школачыларның чайгы күш-ажылын болгаш дүжүт ажаалдазынга киржилгезин түңнээн алдын күстүң байырлыг кежээзи болган.

Сөөлгү үеде дүжүт ажаалдазынга өөреникчилериниң эки киржилгези дээш совхозтуң дирекциязы, ажылчын комитеди школа коллективинге өөрүп четтиргенин илереткен. Алдын күске, дүжүтке тураскаатканда ол кежээге школачылар класс аайы-биле солун белеткенген. Оңгу классчылар күстүң белээ дүжүттүң дээжизинден аъш-чем кылып, делгээн. Тоску классчылар күскү ногаа-чимис делгелгезин белеткээн. Сески классчылар күскү арга-зрыгның байлаа, бешки классчылар чечектер дээш делгелгээ кирбээн-не чүве чок. Класс бүрүзү чечектер букедин чогаадыкчы чараш кылгаш, ат тывыскаш, ол талазыбиле уран-мергенинге, чечектернин ат-сывын билириннге маргышканнар. Ол солун, тывызык кежээни школаның биология-география башкызы Зинаида Лазарьева Мадырова организастап, удуртуп эрттирген.

З. БҮРҮПКЕЙ.

Кызыл район.

ДУРЖУЛГА СОЛУШКАН

Республиканың школа назыны четпээн уругларга албан черлериниң эргелекчилериниң семинары доозулган. Орта чылын келгеннер школа назыны четпээн уругларның ангыаңгы бөлүктериниң аайы-биле ажылдың утка-шынары, арга-методунуң талазы-биле лекцияларны дыңнагылаан. Кызылдың ясли-садтарының ажылы-биле херек кырында таныжып, мурнакчы кижизидикчи башкыларның кичээлдеринге олурушкан. Семинар кичээлдерге арга-дуржулга солчуушкуу база болгулаан. Уруглар бажыңының эргелекчизи Е. Филиппова, ясли-садтар эргелекчилери болгаш башкылары М. Подкаменная, В. Сиряйло, Г. Максимова, В. Смагина болгаш башкылар билим бедидер институтунуң, чыдыышкын, юстиция, кадык камгалал министерстволарының, «Билиг» ниитилелиниң ажылдакчылары, лекторлары семинарга идепкейлиг киришкеннер.

С. ЛИХАЧЕВА.

Бөгүн Тувинская правда

● «СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур». Бөлүк медээлер.

● «Келир дүжүтке—быжыг үндезинни тургузар». Бөлүк материалдар.

● Делегейниң херээженнер чылынга холбаштырган Бүгүделегей конгрезиниң киржиктилериннге Л. И. Брежневтиң байыр чедириишкини.

● «Саваңның хоолузун канчаар бедидерил». В. Бондаревтиң үүлү.

● Иштики, даштыкы болгаш спортчу медээлер.

Алдар

Бөгүн республикага бүргеп, аязыр, чамдык черлерге биче хар чаар. Янзы-бүрү угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—7 метр. Агаарның температураза даглыг районнарга 5 градус сооктан 0 градус чедер, өске артканнарынга —0—5 градус чылыг болур.

Кызылга эдир булуттаар, чагбас. Янзы-бүрү угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—7 метр, Агаарның температураза 1—3 градус чылыг болур.

Телевидение

ОКТЯБРЬ 21-ДЕ

МОСКВАДАН

9.00—Медээлер.

9.10—«Ольга Сергеевна». Хөй сериялыг өңнүг телетоожулалдың баштайгы көргүзүлгези. 5-ки сериязы.

10.25—«Улус чон утпас» (Бүгү россияның политиктиг Октябрь стачказының 70 чылынга).

10.55—«Композитор В. А. Моцарт». 1-ги дамчыдылга.

11.25—«Бойдус-биле таныжып тур бис».

11.50—ССРЭ-ниң хоккей чемпионады. «Динамо» (Москва)—ЦСКА. 2-ги, 3-кү үелери. В. И. Ленин аттыг Төп стадионунуң Спорт ордузундан өңнүг дамчыдылга.

13.00—13.10—Чапсар.

13.10—«Алешаның тоолдары». Өңнүг.

КЫЗЫЛДАН

13.20—«Совет-моол найырал айы чоруп тур», «Өскен, төрээн моол черим». Документалдыг фильм.

МОСКВАДАН

14.40—«9-ку студия». Өңнүг.

15.40—«Ольга Сергеевна». Хөй сериялыг өңнүг телефильмниң баштайгы көргүзүлгези. 5-ки эгези.

17.00—«Спорт дугайында беседалар».

17.30—«Ye». Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.00—Телемедээлер.

18.10—«Техниктиг информацияның медээлери». Дамчыдылга.

18.30—«Душанбе». Киножурнал.

18.40—«Бистиң планетавыс». Дамчыдылга.

19.00—Телемедээлер.

19.15—Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

19.20—«Ольга Сергеевна». Хөй сериялыг өңнүг телетоожулалдың баштайгы көргүзүлгези. 3-кү сериязы.

20.35—«9-ку студия». Өңнүг.

21.35—Эфирде — «Чалыы назын». Социалистиг хүш-ажылдың Маадыры сураглыг саазчы А. Ф. Кондратюк-биле ужуражылга.

22.05—Эстрада концерти. З. Сосницка (Польша) биле Я. Коош (Венгрия) олар ырлаар. Өңнүг.

22.50—23.00—Чапсар.

23.00—«Ye». Информастыг программа.

23.00—24.00—«Спорт дугайында беседалар».

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ОКТЯБРЬ 21-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Какпа» 9.45, 11.30, 13.15, 15.00, 17.10, 19.00, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: Кивочыныды. 9.20, «Ийи капитан» 10.50, 15.10. «Бир-ле катап чаасканн» 12.40, 17.00, 19.00, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Чырык черге чурттарга дээш» (Бедик чаагай эт) 15.00, 18.40, «Сегиржип алыышкын» 16.50, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Элээдн назы» 15.00, «Фотографтың өчүү». 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Колхоз шимчээшкининиң хоочуну, Ленин орденниг эдилекчизи

Монгуш Допур-оолович ДОКТУГУНУҢ

үр зараанының соонда мөчээнин СЭКП Чөөн-Хемчик райкому, райкүүском, «Тыва» совхозтуң дирекциязы, парткому болгаш көдээ Советтиң күүскому дыңнатпышаан, мөчээн кижинин өг-бүлезинге болгаш дөргүл-төреллериннге ханы кажыдалын илергейлеп тур.

Кыраанның персоналдыг пенсиязы

КОНСУЛЬТАЦИЯ

Персоналдыг пенсияны тыпсырда кыраанының ниити пенсиязындан онзагай, ону тускай дүрүм өзүгаар шиитпирлээр. 1956 чылдың июль 14-те ССРЭ-нин Дээди Советинин төртү чыжыынын бешки сессиязында бадылаан, ССРЭ-нин күрүне пенсиязының хоойлузунуң 60 үүлүнүң ийиги кезээнде мынчаар айыткан:

«Совет күрүнеинин мурнунга онза ачы-хавыяалыг болган хамаатыларны, оларның өг-бүле кежигүннеринин персоналдыг пенсия-биле хандырар дугайында тускай доктаалды үндүрүп ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинге дагзыр».

Ону барымдаалаш, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели 1956 чылдың ноябрь 14-те күрүнеинин болгаш хөй-ниитиниң мурнунга онза ачы-хавыяалыг болган хамаатыларга, оларның өг-бүле кежигүннеринге персоналдыг пенсия тыпсырының күрүмүнүн дугайында дүрүмнү хүлээп алган. Ол дүрүмде айытканы болза:

«Персоналдыг пенсияны революстуг демиселге идепкейлиг киржилгези, күрүне болгаш социалистиг ажыл-агый талазы-биле ачы-хавыяазы, культура болгаш эртем-техника талазы-биле шылгарангай ажылчорудулгазы дээш тыпсыр».

Ниити пенсияны тыпсырда кол негелде — ажыл стажыбиле назы-хары херек, а персоналдыг пенсияже кирерде — 60 хар четкен эр кижиниң, 55 хар четкен херээженнериң күрүнеиниң болгаш хөй-ниитиниң мурнунга чедиргеи ачы-хавыяазының хире-чергезинге хамаарыштыр персоналдыг пенсияны — Бүгү-эвилелдиң, эвилелдешкен республикаларның, чер-чериниң (АССР, край, область) тэлазы-биле деп ындыг үш бөлүкке чарар.

Бүгү-эвилелдиң, республиканың, түс чериниң персоналдыг пенсиязын кымнарга тыпсыр дугайында тодаргай даңзы чок. Совет Эвилелиниң болгаш Социалистиг Күш-ажылдың Маадырларынга бүгү-эвилел ужур-дузалыг персоналдыг пенсияны тыпсырын 1967 чылдың сентябрьда үндүргеи чазактың тускай доктаалында тодаргай айыткан.

Бүгү-эвилел ужур-дузалыг пенсияны — хаанның өзүтургузугну дүжүреринге, Совет күрүнени үндезилеп быжыглаарынга киржип чораан революстуг партияның болгаш күрүнеиниң сураглыг ажылдакчыларынга, эвилелдешкен республикаларның, АССР, край, область удуртукчуларынга, ажыл-агыйның болгаш культураның, эртем-техниканың ажылдакчыларынга тывыскан туруп болур. Республиканың база түс чериниң персоналдыг пенсиязын — хамаарышкан черлериниң ажыл-биле ук кижиниң ачы-хавыяазының хире-чергезин көрүп тургаш, оон кайы бөлүкке киреринн ылавылап шиитпирлээр.

Персоналдыг пенсияның үш хевириниң кайы бирээзинге кирер аргалыг турза-даа, болунун ажыл-чорудулгазының, багай ажы-чанының четпес талалары-биле эдин бужарттаткан, кемниг херек үүлгеткен, арага-дарыга хаалаан, өг-бүле амыдыралы бузалган кижилер ындыг эргеин, ол кежиктн оскунуп болур.

Ук пенсияны кайы-бир кижиге тыпсыр дугайында дилегин, ол кижиниң билдиринишкинин барымдаалап, оон амгы азы мурнунда ажылдап турган будүрүлге азы албан черлери тургузар, ону шиитпирлээри-биле үстүү органнаэцияларга киирер чурумнуг.

Бистиң республикага хамаарыштыр дижекке айтырга мындыг: бүгү-эвилел азы республика ужур-дузалыг пенсия тыпсыр дилегни—Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинче киирер, оон ону детким, ССРЭ-ниң азы РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында персоналдыг пенсия тыпсыр комиссияже чорудар. Түс чериниң персоналдыг пенсиязынга хамаарыштыр киирген дилегни — Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели шиитпирлээр. Бо айтырыгны министерстволарның, коллегиялары, комитеттер болгаш эргелелдер, ол албан черлериниң удуртукчулары Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге шуут киирер эргелиг.

Персоналдыг пенсия айтырыын шиитпирлээриниң онзагай үүлү ол. Ону хамаатыларын боттарынын билдиринишкини-биле үзе шиитпирлевес — база бир онзагай байдалы ол.

Кыраанының персоналдыг пенсиязының хемчээли ол үш хевирлериниң аайы-биле база аңгы: бүгү-эвилелдиниң үстү 200 рубль, республиканының — 120 рубльден ашпас, а түс чериниң — 80 рубльден өрү эвес болур. Тодаргайларга, пенсия алыр эргелиг кижи бүрүзүүге ук түүнерни хамаарыштырар дээш ол эвес, анаа кандыг-даа денээшкин турбас. Ону доктаадырда кижилериң алдар-хавыяазының хире-чергезин, материалдыг байдалын билири чугула. Бир эвес кыраанының ниити пенсиязын тывыскан болза, аңаа чеже онаажырын базаа дүүштүр санаар. Пенсияның хемчээлин доктаадырда өөренип көөр чүүлдери ындыг.

Кыраанының ниити пенсиязының төлевирин күрүнеиниң социал камгалалындан бээр, а персоналдының — Бүгү-эвилелдиң, эвилелдешкен республикаларның база чер-чериниң күрүне бюджединде көрдүнгеи акшадан төлээр.

Персоналдыг пенсионерлер ындыг чигеделиг болурун база айтыр: чурттаар бажың хөлезининиң, эдилээн газ, электри чырыы өртээниң чүгле 50 хуузун. эм өртээниң 20 хуузун төлээр.

Бүгү-эвилелдиң азы республиканың персоналдыг пенсионери 50 чылдан өрү партия стажтыг болза, ол турар пенсиязының кырынга 2 дакпыр, а 30-ден 50 чыл чедир стажтыглар — 1,5 дакпыр пособияны чылда бир удаа алыр. Ол ышкаш эмчиниң шыызытканын өзүгаар хөлөс путёвка база ап болур.

Кыраанының персоналдыг пенсиязының кол утказын доңчулаарга ындыг. Күрүнеиниң мурнунга ачы-хавыяалыг болган, чоңга бүаннын үүле-херекти бараалгаткан хоочуннарның ажыл-чорудулгазын үнелеп, оларга онзагай байдалды тургускан чорук — Коммунистиг партияның, Совет күрүнеиниң бүгү-ле чүвели кижиге, кижиниң чаагай чорааны өргүп турарының тодаргай бадыткалы болур.

А. ДАВАА.

Тыва АССР-ниң Социал хандырылга министерствозунуң штаттан дашкаар консультантызы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ Индекс 667000

Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң орлакчыларының 35-24, пропаганда кылдызының 31-75, харыысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал кылдызының 37-13, культура кылдызының 23-54, көдээ ажылагый кылдызының 21-47, үлетпүр кылдызының 23-54, чагаа кылдызының 41-27, информация база совет тургузуг кылдызының 20-60, корректорларының 27-41, бухгалтерианың 50-22, солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Тираж 15877. ЧАГЫГ № 3391.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле өргеделиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00971.